

Festa Major d'Hivern

Sant Vicenç

DEL 20 DE GENER AL 5 DE FEBRER DE 2023 TOSSA DE MAR

| Col·lecció M. Eugènia Serrat García (AMT)

Edita: Ajuntament de Tossa de Mar

Coordinació: Arxiu Municipal de Tossa (AMT)

Imprimeix: Indústria Gràfica Montserrat, SL

Dipòsit Legal: Gi 71-2023

Textos: David Moré Aguirre, Jordi Couso Vilà i els altres autors citats

Agraïments: Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant, Daniel Bosch Pons (AHG), Adela Fàbregas Domingo, Francesc Fonalledas Capdevila, Vicenç Gascons Sureda, Robby Geebelen Deceuninck, Antonio Lo Vullo, Assumpta Margenats Llobet, Marina Mestres Alba, Jaume Moré Alcalde, Pilar Roura Corbelle, Carmelo Sallés Fernández, Tomàs Solà Lleonart, Rosa Sureda Solà i Margarita Trebejo Torrent.

Foto de portada: Família Aromir Masaguer

Foto de contraportada: Marina Mestres Alba

Salutació

«Es Racó» és un dels espais més estimats de Tossa, i també dels que en recull més història. Custodiat per ses muralles i amb el mar per finestra, es Racó ha estat refugi i zona de treball dels pescadors, punt estratègic de distribució per al cabotatge i, també, com en altres racons de Tossa, font d'inspiració d'artistes i compositors.

Segurament és una de les imatges més populars del poble, en la que les barques des pescadors emmarquen els peus de la Vila Vella. Però, com us dic, aquesta imatge mítica recull històries que transcendeixen la seva bellesa, i que en aquesta edició de Sant Vicenç us volem compartir.

Estem convençuts que el coneixement dels racons de Tossa, dels seus paratges i, en definitiva, de la seva història, és clau, ja que ens permet a tots mirar i viure aquests espais com si fos la primera vegada, o si més no, d'una nova manera, i això ens fa estimar-los una miqueta més i ens dona eines i arguments per defensar el nostre patrimoni natural i cultural.

El principal motiu que ens ha portat a triar com a tema d'enguany «es Racó» és perquè és un espai natural singular pels seus especials valors, d'entitat i transcendència local. Un dels millors exemples de la bona gestió d'un espai públic en el qual al llarg dels anys hi han conviscut diferents usos sense alterar-ne l'espai, respectant el ritme imposat per la natura, sense perdre la seva essència original. Un exemple d'integració d'un espai natural amb l'activitat humana on la riera s'entrega al mar i que l'hem utilitzat per donar servei a la pesca tradicional, la cultura, l'esbarjo i el turisme.

Realitzar un treball de camp com aquest, i com el de les darreres publicacions, és complicat i requereix la implicació i coordinació de totes les àrees del consistori. En aquest cas també han estat cabdals les aportacions fetes per la Confraria de Pescadors de Tossa. És la suma de tot aquest talent i de tots els implicats que ens porta a aquests magnífics resultats.

Les veïnes i veïns de Tossa ens han fet saber que aquest estil d'edició cultural ha agradat molt, tant,

que fins i tot s'ha creat una afició a col·leccionar els programes de festa major. Aquesta d'enguany es sumarà a les edicions de Sant Grau i la del nomenclàtor, que ha estat escollida per poblacions veïnes, com a model per donar a conèixer racons, carrers o espais municipals.

Aquest «racó» tan nostre, inalterable en la seva essència, és una mostra del que volem per Tossa, una Tossa on tothom tingui cabuda, on les diferents activitats convisquin amb respecte envers l'entorn i les persones que hi viuen. Alguns diuen que Tossa ja és maca per si mateixa, però penso que no és cert. Tossa és bonica gràcies al seny i a l'esforç de moltes persones que al llarg dels anys s'han negat a destruir aquesta bellesa.

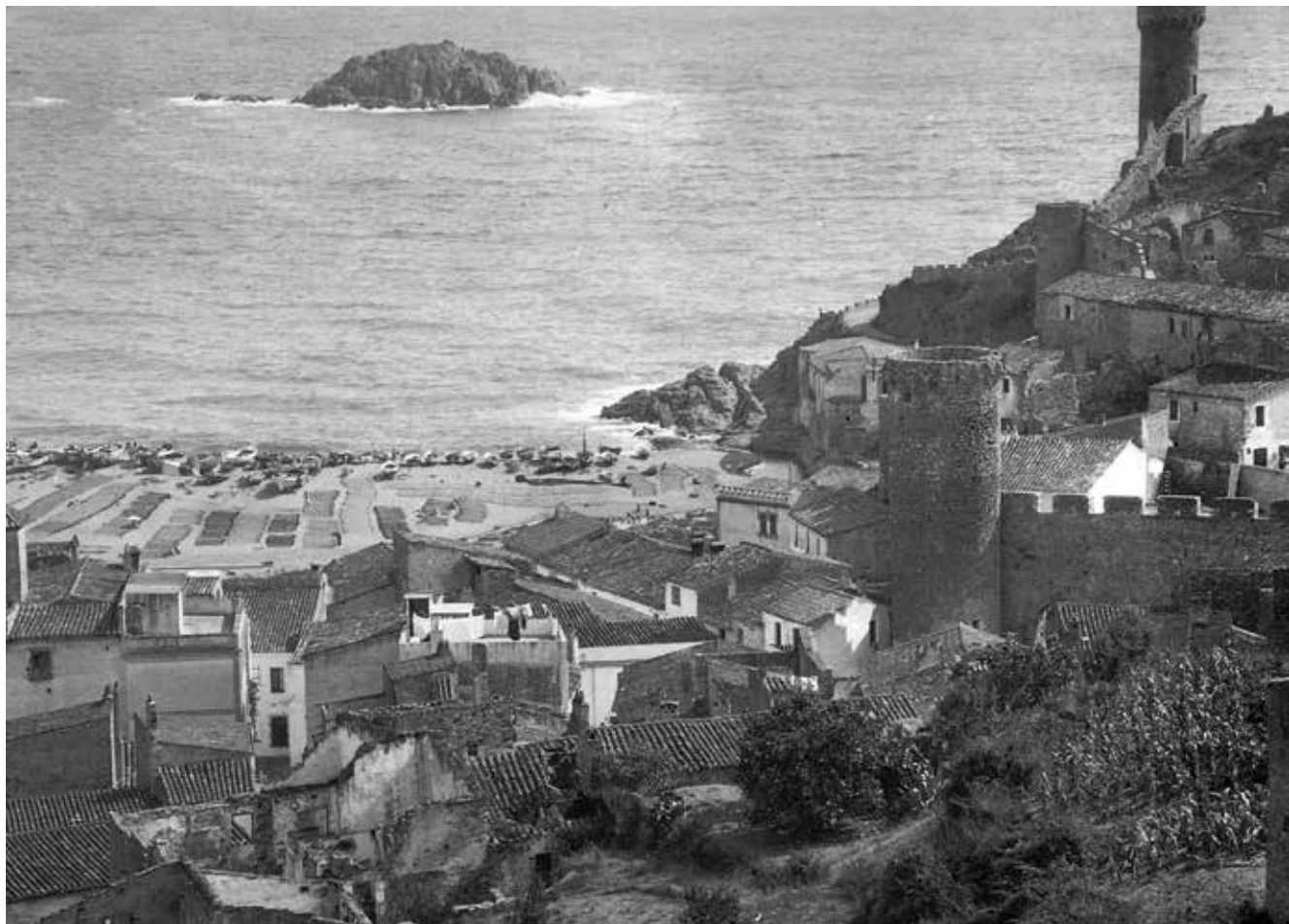
Sempre ens hem mantingut coherents amb el nostre projecte i els nostres principis, perquè tenim clar que es pot impulsar un territori des de la sostenibilitat, l'impuls de l'economia i la millora del benestar, treballant amb constància i sempre al servei del poble.

Que tinguem tots molt bon camí i que aquest hivern ens porti un bon estiu.

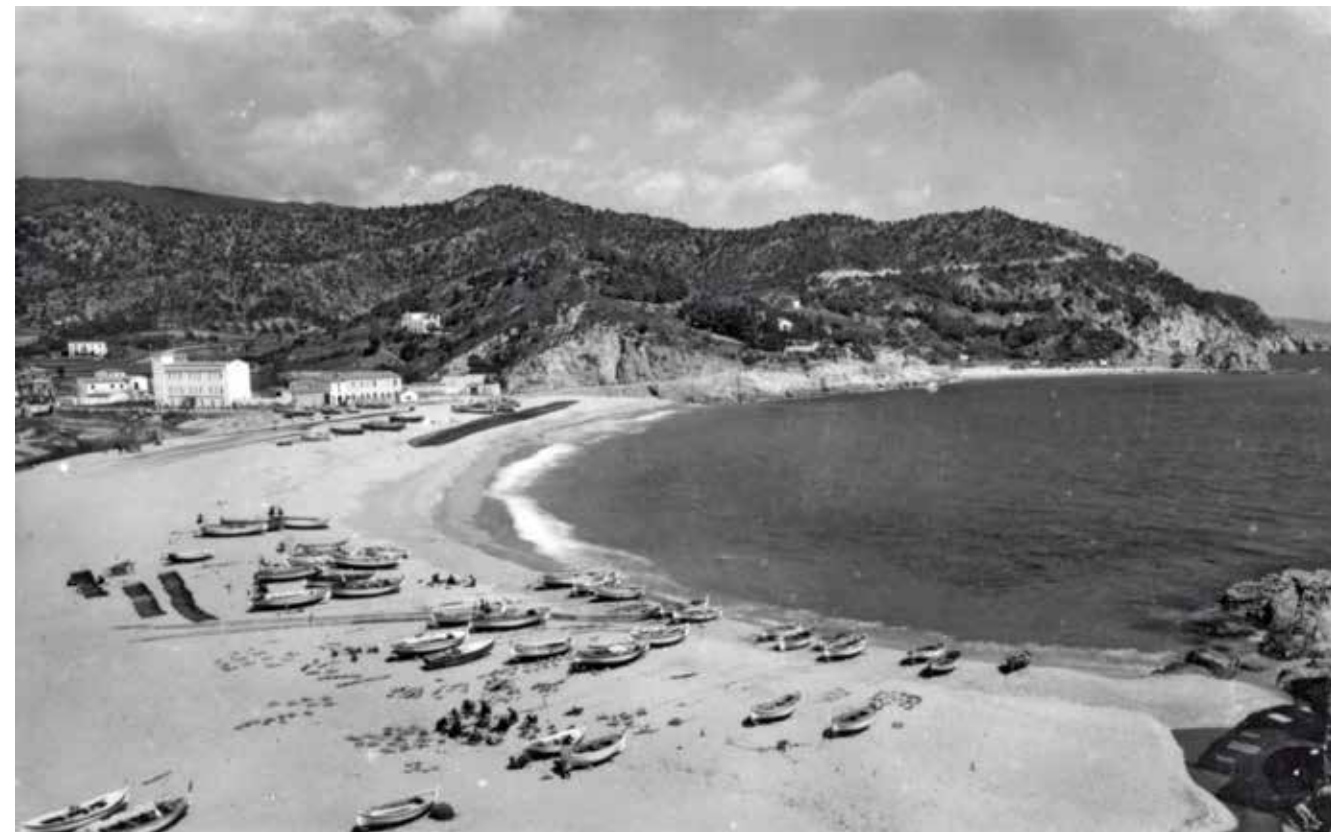
Us desitjo de tot cor que passeu una bona festa major de Sant Vicenç.

Ben vostre,

Ramon Gascons i Tarrés
Alcalde de Tossa de Mar

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Col·lecció família Teixidor Miró (AMT)

| Col·lecció família Aragay Masjuan (AMT)

| Col·lecció Josep Pérez Gotarra (AMT)

Es Racó, espai icònic compartit

Es Racó és un espai humil al peu d'unes monuments muralles multiseulars que identifiquen clarament la nostra vila. Tanmateix, la seva presència no es pot dissociar d'aquelles, i tot plegat forma un conjunt reconegut internacionalment. És el nostre *sky line* més significatiu. A diferència, però, del conjunt de Vila Vella, poc s'ha escrit d'aquest paratge, és –ja ho hem dit–, un espai humil a l'ombra d'un altre de molt reconegut.

Platja, mar i riera, sorra, onades, rompent i desguàs d'aigües pluvials recollides de tota una vall que forma el nostre particular món. Un espai humanitzat des de fa mil·lenis, on al llarg del temps s'hi ha desenvolupat gran nombre d'activitats econòmiques i socials, sempre al vaivé del temps.

Quan se'ns va plantejar la idoneïtat de dedicar el Programa de la Festa Major a es Racó, vam intentar recopilar tot el que se n'havia dit i escrit, però la veritat és que no hem reeixit massa, no pas per manca de voluntat, sinó perquè la realitat és contumaç, i tot sovint, només s'escriu d'allò que destaca més, com és el cas tradicionalment de les persones. Durant molts segles només les grans figures històriques han merescut l'interès dels historiadors, però des de la història social, ja fa anys que es va posar l'accent en la vida de totes les persones, com petites peces del trencaclosques més gran que és la vida en la seva complexitat i diversitat. Talment, doncs, enfoquem l'anàlisi des Racó, com el d'un espai, que no és el més destacat

de la nostra vila, però sí un dels més compartits per tots nosaltres, i un dels que emocionalment desperta majors consensos.

I així, descobrirem un lloc únic, intensament viscut i àmpliament recordat. Escenari del primer bany dels més menuts, de la precursora suor d'una feixuga vida de treball en mar, d'una cleca de sol constant que arugava la pell de molts mariners i *remendadores* que hi passaven hores i hores de les seves vides, del tragi continu d'una agulla entre els dits d'una *remendadora*, del moviment d'una corda al compàs de la benefactora *maquinilla*, de la ranera i el darrer aletejar d'un peix acabat de pescar, d'hàbils mans desmaiant peix, o de la pausada feina d'enllestir palangres que permetia la distesa i arrauxada conversa. Un lloc on t'emboïlla el ruixim de llevant un dia de temporal, on et fuetja a la cara un cop de tramuntana un dia de fort vent, on se t'unta de salabor els llavis, i on s'extasia la visió d'una badia curulla de tonalitats de blau al compàs de les onades, sempre presents, més o menys bellugadisses en funció del temps, des d'on hom observa l'illa, i pot contemplar l'horitzó; sa ratlla que tant inspirava l'avi Peras i evocava el seu net, l'escultor Bonaventura Ansón. Precisament, seva és l'obra *Testimoni*, situada davant l'hotel Cap d'Or arran des Racó, que embeleix aquest indret, amb un evocació a la transmissió del coneixement d'avis a nets, que simbolitza el petit vaixell amb un pal i una vela quadrada, recentment restaurat.

En aquest Racó tan dispar i divers, també hi ha hagut lloc per als furtius traguinyols i calades d'adolescents, les amagades expansions amoroses a redós d'un bussi, els vistosos biquinis d'unes enlluernadores estrangeres que contrastaven amb les banyistes locals i feien girar el coll a més de dos, i la més desinhibida *destetada* (el *topless* a la tossenca) d'altres. Indret també per a la remullada de peus a primera hora del matí de les dones de certa edat, i ocasió de fer safareig d'altres sota un para-sol, els feliços dies de sol i platja en família, i la no menys característica sirena dels *cruceros* turístics que portaven aquí a centenars de turistes d'arreu de la Costa Brava i el Maresme. Altres evocacions ens portarien a recordar l'alegre capbussada infantil des de sa Roca Peluda, la pessigada d'un cranc o l'enganxosa

adherència d'un pop a sa Punta Rodona, o la urticària d'una tomata a Sota Menut, tres topònims el nom dels quals malauradament el jovent tossenc ja desconeix! El tràfec de guies i la fressa d'una barca entrant a l'aigua, l'empenyada d'un pescador amb els turistes per poder moure el seu bussi en la confrontació d'usos d'un mateix espai, els crits d'un vell pescador fent per a mont ses barques, els neguits de molts un dia de temporal per salvar estris i embarcacions de l'embat de les onades, pujant ses barques per sa Palanca fins al Passeig o més enllà si calia. També el rauc de la granota quan l'aigua s'embassava a es Clot de ses Llisses, el perfume d'alcovs feliçment recuperats darrerament, la pausada remor del rompent al capvespre o a primera hora del matí, quan el sol encara no és alt, i sobre l'aigua espurnegen en vibrant harmonia reflexos multicolors, i la sorra pren múltiples tonalitats...

Un verger dels cinc sentits, on la vista, l'oïda, l'olfacte, el tacte i el gust han congeniat en complicitats i records compartits, forjant la identitat d'un poble, i una memòria col·lectiva que s'ha encomanat al visitant. Es Racó, un espai icònic compartit per generacions i generacions, testimoni permanent de l'evolució de Tossa al llarg del temps.

Al principi del Programa de la Festa Major de Sant Pere de 2004, dedicat a les últimes barques de pescadors a les platges de Tossa, vam situar estratègicament a la pàgina 4, tres imatges de la platja Gran que testimoniaven el passat, el present i el futur. La primera imatge era de 1958 i s'hi veia un Racó atapeït d'embarcacions, a l'aigua hi havia tres teranyines i a la sorra un gran nombre de barques i bussis de llum. La segona, era una imatge de la primavera de 2004 amb les darreres barques de pescadors, i a la tercera –presa poc després d'un temporal el febrer de 2004–, s'hi veia una platja buida sense barques «que malauradament haurem de veure d'aquí a uns anys». Han transcorregut divuit anys d'ençà d'aquelles paraules, i la premonició és ja gairebé una trista realitat. Defuncions, envelliment i maltempsades han acabat amb la pràctica totalitat de la flota pesquera que quedava. En resten encara uns pocs testimonis que apareixen talment com un espectre amb el bon temps.

Per tot el que hem tingut ocasió de comentar en evocar el verger dels cinc sentits que és es Racó, fora bo que en pro del manteniment del nostre característic *sky line*, que és en definitiva la preservació de la nostra identitat i memòria col·lectives, comencéssim a pensar com i de quina manera preservar aquest patrimoni immaterial que suposa tenir unes barques a es Racó que ens recorden qui som i d'on venim, per poder encarar el futur amb la dignitat del qui s'honora del seu passat.

David Moré Aguirre
Arxiver Municipal

| Foto Lucien Roisin. Col·lecció David Moré Aguirre

| Foto Antonio Lo Vullo (AMT)

El desenvolupament urbà i econòmic de la vila del s. XVI

A les albors del segle XVI la gran majoria dels tossencs vivia encara dins muralles. Fora portal, tot eren camps i horts, on hi havia unes quantes barraques i botigues. Només els pagesos habitaven el pla dintre llurs petites i disseminades masies.

El camí principal que, seguint la corba de la badia, conduïa a la Carbonera, a l'altra banda de la platja Gran on treballaven els mestres d'aixa, els calafats i bona part dels mariners que es dedicaven al comerç de la llenya i del carbó, presentava dues bifurcacions principals: una que girava tot seguit fora muralles vers el «Racó», lloc de càrrega i descàrrega de mercaderies, i vers les botigues on pescadors i mariners guardaven els estris de llurs oficis; una altra de més ampla, començava al camp de la Creu (després plaça d'en Ballell i avui plaça d'Espanya) i girava cap a l'esquerra seguint el pla, vers Lloret, Girona i Sant Feliu de Guíxols.

El procés d'expansió urbana cap a fora de l'àmbit emmurallat començà a primeries del 1500 i es reforçà a mitjan segle XVI. D'antuvi, construïen a la

plaça del Mercadal i a les terres del mas Simonell, just davant el portal. Després, a poc a poc, les cases segueixen arrencant pel camí ral. A les acaballes d'aquell segle, el casc urbà del raval era ja força compacte: pel cantó de ponent arribava fins al turó de la Roqueta, i per tramuntana finia al camí del Calciner (avui carrer d'Estolt) que baixa a escaire des del carrer del Codolar fins al mar.

Més enllà, entre camps i horts, al costat de la bifurcació del camp de la Creu, gairebé al bell mig de la badia, fou bastida una torre quadrada solitària que dominava i controlava tot el pla, i també servia de refugi en cas d'algun perill sobtat.

Tossa, el 1553 contava 102 focs, ço és entre 459 i 510 habitants.

[...]

Cal atribuir la primera empenta del desenvolupament urbà al procés de l'economia local de mitjan segle XVI. Ja feia una colla de centúries que els tossencs negociaven sobretot amb la llenya, el carbó i

el suro. El terme de Tossa, tan cobert de boscos, en fornava inexhauriblement. Els nostres mariners, amb llaüts o barques, ho exportaven gairebé tot cap a Barcelona i València. De la ciutat comtal entre 1357 i 1553, n'eren un dels principals proveïdors. Cap a la meitat del segle XVI, però, creix la indústria del salaó, que fins aleshores havia tingut una importància marginal en les nostres activitats de comerç. L'elemental estructura econòmica de la vila s'enriqueix amb el procés de producció i de negocis sobre aquest producte, que els patrons-mariners transporten vers mercats nous i més amplis.

Aquesta indústria requereix la participació directa de les dones que la mena de productes comercials fins aleshores havia deixat al marge. Per salar el peix blau, construeixen botigues just a fora de la vila, prop de les muralles, sota la penya (d'altres, però, ho feien a l'entrada de la casa pròpia o a bord de les embarcacions de pesca dins les petites cales del terme, tot seguit de la pesquera).

El comerç novell fomenta la formació de petites companyies que, tot sovint, només duren una curta temporada. Tanmateix contribueixen a dinamitzar l'economia. Els patrons més emprenedors no es limiten a guanyar el nòlit del vaixell, del qual són els únics propietaris o els més importants parçoners, ans es llancen com a negociants i venen a la costa de la Mediterrània (a València sobretot) grans partides de peix salat, que fins i tot havien adquirit a les viles més properes al nostre rodal.

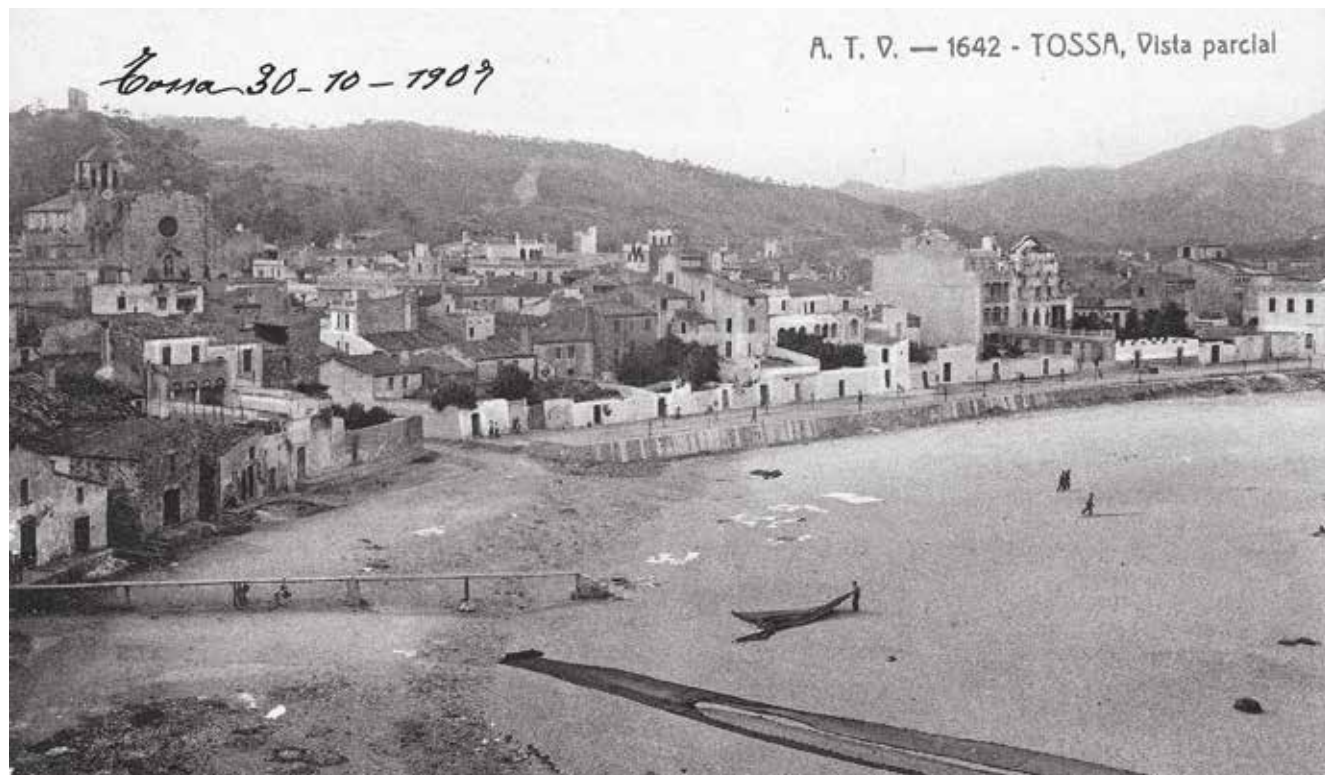
| Col·lecció família Moreno Pallí (AMT)

| Col·lecció Francesc Boada Martín (AMT)

Les acaballes del segle XVI presencien la gestió d'importants canvis econòmics, socials i àdhuc de mentalitat, que es comencen a manifestar dins del primer terç del segle següent.

Mario ZUCCHITELLO GILIOLI (1986), *Una devoció mariana: la Mare de Déu del Socors a Tossa* (col·lecció Quadern d'Estudis Tossencs, núm. 3), Tossa, Ajuntament de Tossa de Mar i Centre d'Estudis Tossencs, p. 13 i 15.

| Vegeu la palanca de fusta coneguda com es Pont Vell, a l'alçada del carrer d'aquest nom. Foto Àngel Toldrà Viazo. Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

| Arxiu de la revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

Tossa de cara al mar, l'ús de la badia i les cases vora mar

Al final del s. XIX, la imatge de Tossa que es podia veure des del camí de la Mar Menuda era ben diferent de l'actual. Llavors, la vila tenia al voltant de 2.100 habitants, la majoria dels quals vivien, d'una o altra manera, de la mar. L'espai des Barcos Grossos era llavors unes drassanes on treballaven els mestres d'aixa i magatzems de mercaderies.

Moltes de les cases que tenien l'accés obert a la platja dedicaven els baixos a activitats relacionades amb la pesca. Situats sota la presència destacada de Vila Vella en el Mont Guardí, cas Cremat havia estat un magatzem salí i més tard una taverna des d'on Joan Garriga, conegut com en Bocanegra animava les nits d'alguns tossencs. La casa es va abandonar i en els anys seixanta es va haver d'enderrocar.

| (AMT)

Rodejant es Racó hi havia tot un seguit de cases, els baixos de les quals eren salins de peix. Després de ses Peixateries començaven algunes de les cases pairals de famílies benestants, que tenien entrada pel carrer del Socors i un pati posterior que donava a la badia: en són exemples can Ferrer, can Coris i can Valls, totes reconvertides amb l'inici del turisme en hostals i restaurants. Seguint fins arribar al carrer del Mar, hom podia trobar la casa de les senyoretes Ferrer i can Sans Moré, casa que en l'any 1958 es va transformar en l'actual hotel Diana. Totes aquestes cases tenien entrada per l'actual plaça d'Espanya. A l'inici d'aquest carrer hi havia l'edifici del cafè d'en Punset, aquest local ocupava el primer pis; en els baixos hi havia un magatzem d'estris de mar que, als anys vint, es va transformar en l'emblemàtic cafè d'en Biel. Dècades després, el cafè d'en Punset es va transformar, a mans del pintor Pere Créixams, en un restaurant. És en aquest espai on hom pot trobar l'origen de la Babel de les Arts, com serà coneguda Tossa. A continuació hi havia la rectoria que tenia un hort considerable. Amb el temps l'hort es va anar venent a trossos i, en el seu lloc, s'hi va construir l'hotel Corisco i part de l'hotel Rovira. Can Brugueras, propietat d'una família benestant dedicada al transport marítim amb Amèrica, i la fàbrica de suro d'en Madrenys, limitaven amb la riera.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 72-73.

| Foto Antonio Lo Vullo (AMT)

Espai natural

Es Racó Aigüats Temporals Neu

Es Racó, un espai natural

Es Racó és un espai natural amb diversitat d'hàbitats litorals. La platja, el fons marí, el rocam, la riera; ecosistemes únics i característics, de gran valor, que quan es troben en un bon estat de conservació, ofereixen tot un ventall d'importants serveis ambientals.

A es Racó desemboca la riera de Tossa després de drenar una conca d'una extensió aproximada de 3.800 hectàrees. L'aportació de nova sorra provinent dels sediments arrossegats per la riera contraresta l'erosió que puguin causar els temporals i és un factor clau per la configuració de la platja. Rellu canviant, esmenat per l'acció de les onades que redistribueixen la sorra, formant talussos i terrasses. Onades que a vegades atansen i es confonen amb la riera, modelant-se al sector de migdia de la Platja Gran una característica elevació central, sa Tomba. Morfologia natural que hom modifica artificialment per satisfer l'ús social per oci i turisme.

Platja arenosa, de sorra gruixuda, inclús amb còdols, nua de vegetació. Hàbitat escàs, sotmès a fortes oscil·lacions ambientals, mullat irregularment per les onades, poc propici per la vida. Altrament, la freqüentació i les tasques d'anivellació i neteja amb garbell mecànic, impedeix el desenvolupament de la vegetació que compta amb adaptacions per la vida a la platja. Plantes singulars que poden créixer sobre la sorra, exposades al mar, en condicions d'aridesa, i sotmeses a elevades fluctuacions d'humitat i temperatura. Espècies com el rave marí o el cascall marí. Un medi natural que, malgrat ser inhòspit, sense l'acció humana podria albergar multitud d'organismes (invertebrats, rèptils, ocells,...).

El fons marí és sorrenc de gra gruixut, agitat per les onades, amb algun rocam vinculat al cap de Tossa. Contràriament al que fa suposar el seu aspecte desèrtic, diversos organismes poden viure entre els grans de sorra d'un fons sorrenc, molts grups d'invertebrats, com ara crustacis, mol·luscs i cucs. Diferents peixos, molts de gran interès comercial, viuen sobre fons sorrenc.

| Temporal. Es Racó. Sa Tomba. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Neteja amb garbell mecànic. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

Es Racó està a recer del cap de Tossa. Costa rocosa i abrupta, on trobem vegetació adaptada als sòls pedregosos i a l'ambient salí, com el fonoll marí, que hi és ben present. Al límit superior de les roques trobem les muralles, amb la torre d'en Joanàs presidint la badia. Al límit inferior les roques són batudes per les onades i estan ben poblades per algues. Vora la platja predomina l'alga roja *Corallina elongata*, amb presència de musclos. També trobem algues filamentosos i algues verdes com l'enciam de mar, indicadors d'ambients alterats per l'acti-

| Algues roges i verdes sobre substrat rocós a es Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Fonoll marí al rocam des Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

vitat humana. Ens hem d'allunyar de la platja, més enllà de sa Fisoleta, per trobar recobriments de pèl sauper, un alga molt sensible a la contaminació i a l'alteració. Les algues són refugi i font d'aliment de molts animals.

A es Racó podem veure ocells marins, com els corbs marins, fent immersions a la captura de peixos costaners.

La riera, per la zona del racó, està confinada entre la zona urbana i la platja, i força remoguda artificialment. L'única vegetació que es desenvolupa a les seves ribes és alguna herbàcia ruderal i nitròfi-

| Corbs marins a l'entorn des Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Gavina vulgar sobre rocam a es Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Bassiol a la desembocadura de la riera. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

la, pròpia dels medis més influenciats per les persones. La intervenció humana no ha deixat a la zona cap reducte de la vegetació natural original associada. Els tamarinars sembla que podrien trobar en aquests sòls salobrosos un lloc propici per desenvolupar-se. La bona implantació de les plantacions de tamariu i aloc fetes en alguns trams baixos de la riera constaten la seva adaptabilitat a les condicions imperants. Sovint, en determinades èpoques de l'any, just davant de la desembocadura i separat del mar per un cordó de sorra, es forma al llit de la riera un petit bassiol litoral, que es manté, més o menys temps, sense arribar a dessecar-se; freqüentment poblat amb joves llisses. Les modificacions del terreny en favor d'altres usos en barra les possibilitats.

| Aloc florit plantat al marge de la riera. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Pas de la riera cap a la zona des Racó, dividint la platja. Col·lecció Maria Teresa Ribas Jordi (AMT)

| Treballs amb màquina a l'entorn de la riera. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

A sector des Racó també desemboca un col·lector de la xarxa d'aigües pluvials de diversos carrers del municipi. Tota la brutícia llençada als embornals d'aquests carrers va a parar al mar a la zona des Racó.

| Col·lector aigües pluvials a es Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Embornal de la xarxa de pluvials. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Foto Manel Fàbregas Perefrer (AMT)

| Bassiol a la desembocadura de la riera. Foto Manel Fàbregas Perefrer (AMT)

| Els edificis de la primera línia marítima eren salins i fàbriques de salaons. Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

Es Racó és un espai natural fràgil que es veu sotmès a una gran pressió d'ús públic que l'altera i degrada.

Cal vetllar per la seva conservació i recuperació.

Jordi Couso Vilà
Tècnic de Medi Ambient

| Intensa activitat de turisme de platja a es Racó. Àrea de Medi Ambient Ajuntament de Tossa de Mar

| Rierada de 1959. Manel Fàbregas Perefrer (AMT)

| Rierada de 1959. Manel Fàbregas Perefrer (AMT)

| Rierada de 1959 (AMT)

Aigüats

La platja era molt gran i maca, i quan plovia sa Riera passava per darrera sa platja, agafant tot el que ara és el Passeig i més, desembocant a es Racó. Però no varen comptar amb el rei Neptú, que quan s'enfadava tapava el pas a sa Riera i aleshores la vila s'inundava. Què passava llavors? Que l'aigua anava pujant i quan el nivell de l'aigua era més alt que sa platja, aleshores l'aigua de sa Riera passava per sobre sa platja, i aquesta acabava partida en dos, i tota l'aigua s'escapava fent un gran esvoranc enmig de sa platja. Quan l'aigua ja s'havia escapat, aleshores la mar tornava a portar sorra i la platja tornava a quedar bastant bé. Però no deixava de quedar una gran bossa d'aigua entre sa platja i el que ara coneixem com el Passeig, que abans no n'hi havia, ni somniar-ho!

Jaume RUAIX BOADA (2014), *Tossa, el cor de la Costa Brava. Records d'un trager, per memòria dels qui estimen Tossa* [autoedició], p. 7.

| Rierada de 1959 (AMT)

| Rierada de 1959 (AMT)

| Col·lecció Joan Martín Solà (AMT)

| AMT)

| Rierada de 1959. La força de sa Riera va descalçar el mur del passeig en diferents trams (AMT)

| Fent per amont ses barques amb l'aigua als peus (AMT)

| Rierada de 1959 (AMT)

| Rierada de 1959 (AMT)

| Col·lecció Joan Martín Solà (AMT)

Temporals

No és estrany que a l'hivern hi hagi forts temporals [...]. Abans de la construcció del mur del Passeig, els efectes dels temporals sobre el poble i els veïns eren majors. Potser per aquest motiu el record dels veïns és que els temporals d'abans eren més freqüents i les seves repercussions materials també eren majors. Quan són forts, però, són espectaculars; les onades arriben a tombar l'illa i envair tot el passeig del Mar. Els veïns coneixen la seva perillositat, però els forasters de vegades s'apropen tant a mar per veure el temporal que la mateixa força de l'aigua se n'ha endut més d'un.

[...]

De vegades, a causa dels temporals, s'ha arribat a cobrir de sorra el llit de sa Riera, el Muro i fins i tot els baixos de les cases; llavors es demanava l'ajut d'homes per anar a treure sorra de les cases. Encara avui, quan hi ha temporal, molts veïns construeixen una paret baixa a les portes de casa per impedir que l'aigua entri.

| Temporal de l'1 de març de 1986. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

Una altra imatge freqüent en aquestes ocasions, era veure les barques pels carrers més propers a mar o fins i tot a prop de l'església perquè no les arrossegues el temporal. Els homes les duïen ajudant-se, per tot el camí, dels habituals pals de fusta amb què les avaraven.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 412-413.

| Fer per amont ses barques a vegades era una lluita al límit contra els elements. Identifiquem a Joan Fàbregas Raig agafat de la roda de proa. Temporal de 1944. Col·lecció Joan Fàbregas Raig (AMT)

| Temporal de 1944. Col·lecció Joan Fàbregas Raig (AMT)

| Col·lecció Vicenç Gascons Sureda (AMT)

| Temporal del 26 de desembre de 2008. Foto Robby Geebelen Deceuninck

| Col·lecció Vicenç Gascons Sureda (AMT)

| Fent per amont ses barques. Temporal de l'1 de març de 1986. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

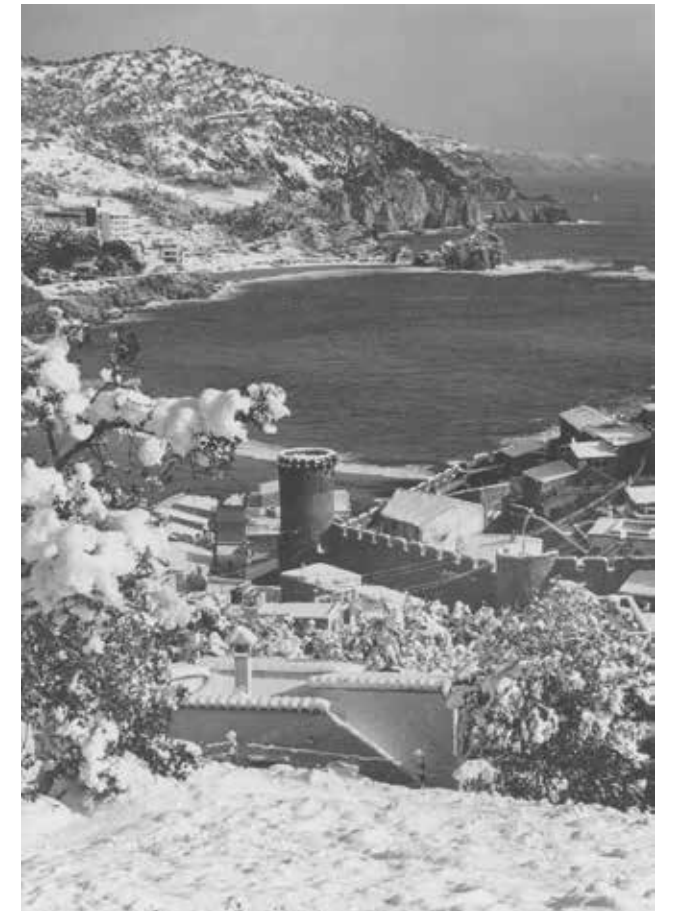
| Fent per amont un bussi quan faltava poc perquè l'aigua superés l'antiga palanca de fusta des Racó. 1963. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

Neu

Temporals i hiverns freds no eren estranys a la vila antigament. Molts veïns recorden de ben petits haver patinat –encara que fos arriscat– a es Racó sobre la riera glaçada, quan els hiverns gèlids feien que es creés una capa de gel. Alguns anys també hi va haver nevades que van deixar el poble i el seu voltant ben nevat. Les nevades provocaven que el poble quedés incomunicat, però aquest problema era suportable per als veïns, ja que els tossencs estaven acostumats a un cert aïllament per la situació geogràfica de la vila, força incomunicada de per si de la resta de poblacions veïnes. Aquest fet els va permetre viure més fàcilment la situació, perquè, en les necessitats bàsiques, eren bastant autosuficients.

[...]

La nit de Nadal de 1962 va caure a molts indrets de Catalunya una forta nevada. [...] Tossa va quedar totalment incomunicada. [...] Aquesta nevada havia estat anunciada, ja dies abans, pel fred i els temporals. Per això els pescadors ja tenien assegura-

| Nevada del Nadal de 1962. Foto Manel Fàbregas Pereferer. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| En previsió de mal temps els pescadors havien arrecerat les seves embarcacions al passeig. Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

| Nevada del Nadal de 1962. Col·lecció Carme Bota Gelpí (AMT)

des, per carrers i places, les barques, que van quedar cobertes de neu. Durant dies a la neu se li afegí el fred, i com que no plovia, es feia difícil desfer-la només amb el sol.

La temperatura va arribar fins a set graus sota zero. Molta de la vegetació que arribava fins a mar va morir, la sorra de la platja va prendre una duresa similar al ciment, i la riera va anar apareixent sota la neu quan es va fondre.

[...]

Els pescadors recorden com cada matí llançaven aigua a les barques per ajudar a fondre la neu, que es convertia en gel durant la nit. [...] Això i el sol que ajudava a desfer la neu, va permetre que, després de dies, es recuperés la normalitat.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 598-604.

| Nevada del Nadal de 1962. Col·lecció Lola Coris Mestres (AMT)

| Nevada del Nadal de 1962. Col·lecció Carme Bota Gelpí (AMT)

| Nevada del gener de 1987. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

Espai econòmic

Treball

Peix

Remendar

Calafatar

Rentar i estendre

Treball

El moment de la sortida és important i segons quines siguin les condicions atmosfèriques hauran d'adaptar les operacions de sortida; cal recordar que surten d'una platja. Si fa bonança, el mariner es posa a proa de la barca a punt per desfer els «nucs» (nusos) que la subjecten i el patró prepara les guies (fustes per les quals han de passar les embarcacions per sobre la sorra). Una vegada acaba de posar les guies, el patró fa un senyal al mariner perquè deixi anar l'embarcació. En el moment d'entrar al mar, el mariner puja a la barca i el patró, des de terra, empeny la barca mar endins, hi puja tot seguit, i hi posa el pal del timó i engega el motor. Si fa mala mar, generalment tràngol, pot passar que les barques siguin rebutjades en el moment d'entrar a l'aigua; per això, els que surten a pescar sols necessiten l'ajuda d'un altre pescador. En el nostre cas, quan entra a l'aigua, el mariner puja a la barca i hi posa els remes preparats anteriorment per fer la maniobra, mentre el patró, dins l'aigua, subjecta la barca, donant-li una orientació perpendicular a la direcció que prenen les onades. Tot seguit, el mariner fa maniobra amb els remes i entra a més profunditat, aprofitant el moment adequat per tornar a la platja i recollir el patró.

[...]

En l'operació d'arribada a la platja, hi participen tant la tripulació com el pescador encarregat de maniobrar amb la grua, el qual pujarà la barca per la sorra, i algun familiar (o jubilat) que prepara les

| Antoni Gotarra Moré feinejant. Col·lecció família Gotarra Zaragoza (AMT)

guies i porta el cap amb el qual enganxarà la barca en el moment d'entrar a la platja.

Efectuades les operacions d'arribada, s'acaba de desenmallar el peix. El patró, si el peix d'interès ja està desenmallat, el porta a la subhasta, deixant al mariner acabant de desenmallar i havent pagat ja l'encarregat de la grua amb peix (poden ser dos rogers, o dos calets, etc..., segons el cicle anual). Cal diferenciar per un cantó la màquina, que és responsabilitat de tot el grup de pescadors, els quals en paguen mensualment a la Confraria de Pescadors el manteniment, i per un altre cantó, l'encarregat, el qual cobra directament, en espècies, de cada patró. El mariner es queda a la barca acompanyat d'un o dos pescadors, generalment pescadors jubilats, que l'ajuden a acabar de desenmallar i netejar la xarxa perquè posteriorment en pugui fer la «mola» (deixar la xarxa ordenada). Una vegada neta la xarxa, el mariner o el patró (segons qui hagi fet l'operació, –en el nostre cas és el mariner–) paguen a aquests pescadors jubilats amb peix anomenat «barato» (el que s'ha desenmallat en aquell moment, a la platja). Amb relació a aquesta operació, no necessàriament s'ha de fer a l'arribada de la pesca, segons el moment del cicle anual de pesca aquesta hora pot variar a causa, generalment, de factors externs al pescador, com es pot veure en la següent citació d'una entrevista a un pescador que pesca «en terra» amb soltes de roger:

| Desmaiant sardina. Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

| Matilde Comas Leonart amb davantal blanc, i altres joves estirant l'art. Col·lecció Matilde Comas Leonart (AMT)

| Enllestint palangres a tocar sa Palanca. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

«Arreglo les xarxes cap al tard. Si hi ha peix, les arreglem al dematí..., trossos de terra..., s'han de netejar i posar-les a la barca. Ahir eren les quatre i gairebé fins a les sis no vaig poguer-ho fer pels turistes...».

També es fan operacions, no diàries, de manteniment (canvi d'oli de la barca, etc.) les quals són fetes, generalment, pel patró. He agafat una citació d'una entrevista a un patró que pesca «en mar» amb soltes, i que caracteritza una d'aquestes operacions de manteniment:

«l'altre dia, abans de la subhasta vaig canviar l'oli...,

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Joan Garriga, Francisco Agell i Lluís Roura treuen una barca de mar als anys cinquanta. Col·lecció Francisco Agell Casabó (AMT)

normalment no ho faig, però va ser un dia que vàrem arribar aviat; em vaig posar brut perquè, precisament, són operacions que ho has de fer per professionals, perquè tu no pots fer-ho i –el mariner no sap gaire...–, i llavors vaig canviar l'oli i vaig escórrer l'oli, perquè l'oli calent corre més bé i hi vaig posar de nou...».

Veiem que existeix complementarietat en el treball (es comparteixen tot tipus de feines considerades «pesades»), però les feines de control i direcció les porta a terme el patró-armador. Aquest aspecte s'ha de relacionar amb el tipus d'apropiació que es dona

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

dels mitjans productius i la relativa igualtat en la distribució dels beneficis, anomenada «a la part». Comporta, com ja hem assenyalat a l'inici de l'article, un tant fix per a les despeses generals (manteniment de la barca, de les xarxes, la seguretat social del mar, etc.), anomenat «Monte Mayor», i la resta es reparteix a parts iguals entre els pescadors de la unitat productiva, sense diferenciar l'armador-patró (propietari-productor directe) de la resta de pescadors que hi participen (els mariners).

Carles SICHES CUADRA (1994), «Els pescadors de Tossa de Mar: entre les constriccions naturals i la supeditació econòmica», *Drassana. Revista del Museu Marítim* [Barcelona], núm. 2 (1994), p. 14-15.

| A la dreta Josep Pérez Blanquet. Col·lecció Josep Pérez Gotarra (AMT)

| Dionís Ribas Gotarra tragina una nansa per a la pesca del déntol. Foto Manel Fàbregas Perefrer. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Abans de construir el muro era habitual que hi hagués barques fins a tocar de les cases. Col·lecció Joan Fàbregas Raig (AMT)

| D'esquerra a dreta: Joan Roura Gelpí, Antoni Leonart Gich, Joan Tort Mas, Piuet Rabassa Ribas amb una ampolla de cava a a la mà, Francisco Tarrès Martí i Joan Garriga Rams bevent del porró, dalt de la teranyina Virgen del Socorro, propietat de Pere Rabassa Saura. Col·lecció Rosa Rabassa Tort (AMT)

| Lluís Roura Font i el seu pare Joan Roura Gelpí traginant xarxes als anys seixanta. Col·lecció Lluís Roura Font (AMT)

| Arxiu revista Canigó (Turis)-Fons Xavier Dalí Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| El vaixell de la sal descarregant a es Racó. Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

La sal

La sal és el conservant natural més utilitzat des de l'antiguitat, realça el sabor dels aliments i és un ingredient bàsic per a cuinar qualsevol menjar. És imprescindible per a la vida. El seu valor era comparable al de l'or. Els estats en varen crear monopolis i el seu comerç va generar la ruta de la sal.

Lurdes BOIX LLONCH (1999), *L'Escala. Quatre centenaris. Llum, aigua, sal i foc*, L'Escala, Ajuntament de l'Escala, p. 33.

Un cop a la platja els mariners es carregaven els sacs de sal a l'esquena o els transportaven amb baiards cap als magatzems i després als salins per a preparar les anxoves.

Lurdes BOIX LLONCH (2007), *L'Alfolí i la Festa de la Sal a l'Escala*, l'Escala, Ajuntament de l'Escala, p. 90.

| El vaixell de la sal descarregant a es Racó. Col·lecció Arxiu Axandri (AMT)

| Desmaiant peix. Col·lecció família Teixidor Miró (AMT)

Tràngol

Fa nit de fosca. – Blanca i dormida
davant la platja – la vila jau,
davant la platja – llarga i humida...
de l'alta església – una hora cau...

De peus descalços – petjades somes
pel carrer souen – al cap de poc
i envers les barques – passen quatre homes.
Un diu: “Ve feina. – Tenim xaloc...”

Cenyint la cala, – les altes roques,
pel mar ses ombres – van estenent,
i engolint ones – dintre ses boques
ressonen sordes – contínuament.

Hi ha força tràngol. – Amb la foscúria
clapes d'escuma – brillen un punt
i onades grosses – rompen amb fúria
arrossegant-se – sorral amunt.

La nit és alta. – Tot fent bordades,
de l'ampla cala – surt un llagut,
la vela estesa, – saltant onades,
sobre una banda – mig ajagut.

Patró i tres homes – van silenciosos
tombats a popa – reben ruixims,
veient paisatges – fugir confosos,
portats sentint-se – a frec d'abims.

Llums que d'incògnits – amics parlaven
no hi són ja en terra. – Tot és boirós.
Fresses perdudes – que al lluny s'esbraven
no se sap d'on venen – ni a on s'han fos.

I enfront creix d'aigua – l'extensió blava,
del cel ran sempre – sens toca el mai,
que sempre es muda, – que mai s'acaba,
on s'hi perd l'esma – de temps i espai.

I el llagut passa – seguint enfora,
saltant onades, – sens defallir

lliscant la massa – *trontolladora*
que avencs va obrint-li – per son camí...

La nit és alta. – Plans i monts jauen
entre immens àmbit – de quietud,
i pels vilatges – les hores cauen
amb so que vibra – esmaperdut.

La lluna s'alça. – Lo tràngol calma.
La barca, enfora – va llevant peix;
i per la terra – mes tot s'espalma
i de les viles – la blancor creix.

Tot dorm... Sols vetllen – els qui el mar crida.
La tasca pesa, – mes fer-la cal:
Són forts i costa – guanyar la vida:
¡Potser més costa – com més poc val!

La nit és alta. – *Minvanta* lluna
pel cel passeja – l'arc migrolat,
i entre les roques – va la mar bruna
brunzint son himne – d'immensitat.

Josep Maria Coll Rodés (Lloret de Mar, 1874-1901)

Josep Maria COLL RODÉS i Lluís COLL RODÉS (2019),
Dues veus sensibles (publicació núm. 31), Lloret de
Mar, Club Marina Casinet, p. 33-35.

| Estirant l'art. Col·lecció família Aromir Masaguer (AMT)

Peix

O briu el Programa del 2004. Hi trobareu un
esplèndid monogràfic dedicat al món dels
pescadors, com correspon al Sant Apòstol.
A través de les fotografies d'època, se'ns torna a fer
present el món arriscat i acolorit dels llops de mar
i les nissagues de mariners i navegants que han fet
del mar un mitjà de subsistència.

 | Bonaventura Pérez Nadal amb dues sèrvies. Col·lecció Josep Pérez
Gotarra (AMT)

A ulls dels pescadors i mariners, Tossa apareix avui,
més que mai, com un Paradís Blau.

Joan CARRERES PÉRA (2004), «Parc Mediterrani», *Diari
de Girona*, núm. 19.340 (25 juny 2004), p. 2. Titu-
lat «A Tossa, la Festa Major d'Estiu», dins *Tossa: Fulls
de calendari. Cròniques viscudes d'un rector de la costa*,
Barcelona, Claret, p. 80-81.

| Desmaiant sardina. Foto Lucien Roisin. Col·lecció postals AMT

 | Turistes observant atentament els pescadors desmaiant sardines. Ar-
xiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memò-
ria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| La darrera gran captura de tonyines a Tossa el 28 d'agost de 1976. A la imatge dos dels quatre protagonistes: Jaume Lleonart Alcalde i Salvi Sallés Soler (ambdós amb gorra). Dalt de la barca, Sebastià Lleonart Roura, i a la dreta de la imatge Joaquim Salvador Badenas. Foto i col·lecció Jaume Moré Alcalde (AMT)

| Antoni Lleonart Gich i Ramon Solà Domínguez amb un mero. Col·lecció Tomàs Solà Lleonart (AMT)

| Antoni Rabassa Tort, Pere Rabassa Saura, Joan Nualart Gispert i Josep Nualart Carreras als anys trenta. Col·lecció Margarita Trebejo Torrent (AMT)

| Barca plena de peix després d'una bona jornada de pesca. Col·lecció M. Teresa Ribas Jordi (AMT)

| Josep Puig i Salvador Gotarra Planellas posant el peix en caixes. Col·lecció Josep Gotarra Baltrons (AMT)

| Pes de captura esportiva. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Joan Nualart Gispert amb un mero. Col·lecció Margarita Trebejo Torrent (AMT)

| Durant anys la pesca tradicional va conviure amb la pesca esportiva. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Remendar

Una operació no efectuada per la unitat productiva principal, és la de la reparació de xarxes. Aquesta és portada a cap, normalment, a la tarda i és una activitat feta per «dones de pescadors»; solament hi ha un cas en què aquesta feina és feta per un pescador que «remenda» la seva pròpia xarxa. Normalment hi ha dues alternatives per a arreglar les xarxes trencades. Una, les dones del patró i del mariner, i l'altra, un grup de dones que es dediquen «per sou» a «remendar» xarxes. Aquest grup està compost, majoritàriament, per «dones casades amb pescadors-mariners» (no propietaris), encara que també hi poden participar dones jubilades.

«dones que remenden són dones de pescadors mariners que no tenen xarxa pròpia i d'altres que fa anys que ho fan i cusen a casa seva..., els pescadors els porten les xarxes».

Les «remendadores» generalment cusen de les dues a quarts de sis de la tarda, a l'estiu, en un lloc preestablert de la platja anomenat «sa Palanca» (sota un pont que hi ha a prop de les barques de pesca),

on els pescadors deixen les seves xarxes. En el cas d'alguna dona que tingui xarxes, deixa una tarda de la setmana per a cosir les xarxes «del seu marit»: «...per el meu marit deixo lliure un dia a la setmana». A l'hivern, com que surten poc les barques, la feina esdevé mínima «...un mes i encara». La feina, en aquest període la fan a casa d'un pescador, on tenen habilitada una habitació a l'efecte. Es remunera per hores, i el cobrament es fa setmanalment.

L'any 1985 es pagava a 200 pessetes l'hora i l'any anterior a 150, la pujada va ser perquè una de les dones es queixava que feia molt de temps que no s'actualitzava el sou. Actualment solament es dediquen a «remendar» de forma continuada cinc o sis persones (en la recerca sobre el terreny solament vaig conèixer a tres «remendadores» fixes), l'edat mitjana de les quals per a l'any 1985, era de 55 anys.

«...venen unes dones remendadores, que abans, aquí Tossa, n'hi havien moltes... Abans els dofins rompien les xarxes; avui dia encara n'hi continua havent-hi, però menys. És molt poc remunerat, sembla una feina que és mal vista, i només són dones

| Lluís Roura Font, Joan Roura Gelpí i Jaume Roura Gelpí estirant les xarxes per assecat-les. Col·lecció Lluís Roura Font (AMT)

| Salvador Gotarra Planellas, Antoni Gotarra Moré i Margarita Moré Casas estirant les xarxes. Col·lecció família Gotarra Zaragoza (AMT)

grans o excepcionalment alguna de jove a casa seva, perquè no la vegin...; és més aviat de manteniment pel desgast que sofreixen..., roques, si s'enganxen, s'emboquen pel corrent, a més, o perquè hi ha un altre tipus de peix que es menja a l'altre..., els congres... i ara n'hi ha molts, sí, el congre quan menja cargola, o sigui, no menja, normalment cargola, cargola... i al cargolar, cargola el peix i fa un forat..., és clar, les dones, la mare, la filla... es fa cada dia».

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Platja plena de xarxes esteses. Col·lecció Maria Rabassa Tort (AMT)

Aquest grup està en procés de desaparició, degut tant a la fuga de força de treball a altres sectors millor remunerats, com també la influència dels canvis tècnics, etc. Per donar-ne una idea, es passa de l'any 1934 amb 40 «remendadores» fixes, a l'any 1985 amb cinc o sis.

Carles SICHES CUADRA (1994), «Els pescadors de Tossa de Mar: entre les constriccions naturals i la supeditació econòmica», *Drassana. Revista del Museu Marítim* [Barcelona], núm. 2 (1994), p. 15-16.

| Marcel·la Raig Tort remendant. Col·lecció Rosa M. Viadé Tort (AMT)

| Caterina Jordi Bas i Cecília Agell Maymí remendant. Col·lecció Josep Gotarra Baltrons (AMT)

Les remendadores

De xarxes sempre molt ben esteses,
de sa Carbonera a es Racó,
quedava sa platja Gran plena
sense que de sorra en sobrès ni un cantó.

Enmig de ses rodalanyes,
de palangres escampats,
de sonseres i de cordes –d'aquelles de tirar l'art–
feinegen ses remendadores,
fent malles per a tapar els forats.

Mans i cara plens d'arrugues,
de freds i vents passats,
i en es llavis l'empenta
d'un somriure ja apagat.

En es cap un mocador,
quasi tots senyals de dol,
i sempre amb la cara baixa
tota cremada pel sol.

Ses mans són lleugeres,
fent ses agulles omplir.
Aguilles que refan malles,
començant de bon matí.

| Matilde Comas Leonart i Meltxora Navarro Vila remendant.
Col·lecció Matilde Comas Leonart (AMT)

Remendadores aimades,
aviat sereu un record,
no us endureu a la glòria
ni agulla d'argent ni d'or.

Què quedarà de vosaltres?
L'ombra d'un temps passat?
Si mai, mirant enrere,
algú us volgués recordar,
serà perquè l'enyorança
presa als cors els haureu deixat.

Joan Nadal Soler (Tossa, 1929-2010)
Publicat a *Turissa*, núm. 27 (abril 1998), p. 8.

| Anna Gotarra Comas remendant. Col·lecció Conrad Bragulat Gotarra (AMT)

Programa d'activitats

Festa Major d'Hivern, Sant Vicenç 2023

Divendres 20 de gener

SANT SEBASTIÀ

07:00h. A l'Església Parroquial
Missa en honor de Sant Sebastià "El Cantar". Seguidament, **processó i acomiadament del Pare Pelegrí.** (En directe per TV TOSSA).

Dissabte 21 de gener

18:45h. A l'Antic Hospital de Sant Miquel (Casa de Cultura)
Arribada del Pare Pelegrí.
Seguidament, solemne processó parroquial i cívica de rebuda al Pare Pelegrí amb acompanyament de la **Co-bla La Flama de Farners.**

Diumenge 22 de gener

SANT VICENÇ, PATRÓ DE LA VILA

12:00h. A l'Església Parroquial
Ofici solemne en honor a Sant Vicenç amb acompanyament d'orquestra.

13:00h. A la plaça de l'Església
Sardanes.

17:00h. A l'avinguda de Catalunya
Fira d'atraccions infantils (del 22 al 29 de gener).

17:00h. A l'envelat
Concert líric de festa major i tot seguit,

18:45h. Ball de Festa Major amb **La Principal de la Bisbal.**

**L'orquestra que actuarà a tots els actes del dia 22 de gener serà l'Orquestra La Principal de La Bisbal.*

Dilluns 23 de gener

SANT RAMON DE PENYAFORT, COPATRO DE LA VILA

12:00h. A la Creu de Sant Ramon de Penyafort, a la Mar Menuda.
Missa en honor de Sant Ramon de Penyafort.

**En cas de mal temps, la Missa es celebrarà a l'Església Parroquial.*

Divendres 27 de gener

17:00h. A la Biblioteca, l'hora del conte de Festa Major.
"EEE!!! CantEm, contEm, dansEm!" amb Bel Contes.

17:00h. Al Casal de Joves
Tarda de **cinema.**

A partir de les 20:00h. A l'envelat, **BARRAQUES 2023** amb els següents grups locals:

20:30h. Es Trobador de Tossa i els M.A.A.M.

22:00h. Gunsmoke

00:00h. The Bad Sailors

I continuem amb "La Festa dels 80":
02:00h. El grup de versions "Los 80 Principales".

04:00h. Dj Fleky amb la millor selecció musical dels 80 i fins a l'actualitat.

Dissabte 28 de gener

11:00h. A l'envelat
Diversió infantil amb el grup **Rikus** i el seu espectacle **Visca la Xerinola.**

13:00h. A l'envelat
Vermut amb **The Cover Land.**

16:30h. Al pavelló
Presentació dels equips de la temporada 2022-2023 de la Unió Atlètica Tossa.

18:00h. A l'envelat
Inici de la 1a Regata de BARquetes amb l'acompanyament musical de la xaranga **Bufant Fort.** Es farà una ruta pels diferents establiments de la vila que ens oferiran una barqueta (montadito) diferent. Al finalitzar, els participants votaran la millor barqueta de la festa major 2023.

L'inici serà a l'envelat, es farà una cercavila pel poble i s'acabarà a l'envelat amb l'inici de les Barraques.
Organitza: Tossa de Bar.
Per a més informació i per la compra de tiquets us podeu dirigir als establiments següents: Rockaway Beach, Sant Antoni Pub i Horta Rosell.

A partir de les 20:30h. A l'envelat
BARRAQUES 2023 concerts de Festa Major
20:30h. Rumbatina.

22:00h. Músics de Carrer, tribut a Txarango.

00:00h. ÍTACA BAND

Gira presentació "MIL TORMENTAS Y UN SOL".
Ítaca Band és una de les bandes de referència de la música festiva a tota la península i un dels noms imprescindibles en les programacions nacionals i internacionals. La seva música és una explosió de ritmes contundents amb lletres que criden a la vida i al canvi social.

02:00h. Grup de versions "Hey! Pachucos".

04:00h. Dj FoQ amb la millor música actual.

Diumenge 29 de gener

BAIXADA DE CARRETONS

11:00h. Inscripcions i verificacions dels carretons (zona del Catxa).

**Inscripcions prèvies a la Casa de Cultura, de dilluns a divendres en horari de 10h a 13h i de 16h a 19h.*

12:00h. Baixada de carretons (carretera Tossa-Sant Feliu Guíxols i avinguda Ferran Agulló).

14:00h. Dinar Popular a l'envelat
Dinar popular amb fil musical de Ràdio Tossa i el programa "Sempre Joves" amb en Toni Bragulat i entrega de premis.
Per a més informació i compra de tiquets: a l'Oficina d'Atenció al Ciutadà (Edifici la Nau), de dilluns a divendres en horari de 08:00h a 14:30h o trucant al telèfon 972340100.

15:30h. Al camp de futbol
Presentació dels equips de la temporada 2022-2023 de la Unió Esportiva Tossa i tot seguit, inauguració del mosaic del Centenari.

16:00h. A l'envelat.
Actuació dels alumnes de l'Escola de Música i taller de Batucada.

19:30h. L'hora del teatre a l'envelat.
Obra de teatre "EMMARATS", on hi participa l'actor tossenc Dani Bayona.

Espectacle per a majors de 16 anys.

Per a més informació i reserva d'entrades: a la Casa de Cultura, del dilluns 23 al divendres 27 de gener, en horari de 10h a 13h i de 16h a 19h.

Dissabte 4 de febrer

17:00h. A la Sala Trinquet de l'Edifici La Nau
Presentació del llibre El poeta amarat de Tossa. Antologia de vida i obra de Manuel Vilà Dalmau (Manlleu 1887-Tossa 1954), Quadern d'Estudis Tossencs, núm. 18, de Fidel Aromir Masaguer i David Moré Aguirre. Presentació a càrrec de Pep Vila Medinyà, historiador de la cultura. Recital poètic i cant d'algunes poesies. Participen: Arxiu, Tot Plegat i Coral Tossenca. Edita: Centre d'Estudis Tossencs, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tossa, la Diputació de Girona i l'IRMU.

Diumenge 5 de febrer

18:00h. Al Cinema Montserrat
Presentació de la nova edició ampliada del llibre **Tot Caminant amb el Pelegrí**, d'Assumpta Margenats, Vicenç Gascons i Nydia Tremoleda. Hi haurà una selecció de fotografies fetes per en Jordi Ferré, es recitarà una poesia i es farà una projecció de vídeos del Pelegrí 2023, 2021 i 2020. Edita: Tossa Solidària, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tossa i la Diputació de Girona.

**Tots els actes són gratuïts.
Els actes a l'envelat seran amb un aforament limitat.*

| Calafant als anys trenta. Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

Calafatar

Miquel Bragulat solia construir barques d'entre quatre i sis metres. El primer pas era construir la quilla i les rodes de proa i popa amb les contrarodes, que anaven clavades entre elles amb perns –una mena de claus– de ferro galvanitzat. Llavors es clavava la quilla a l'estopa, com se'n diu del tauló de fusta clavat a terra que serveix per sostenir la barca mentre es construeix. Després, un cop preparades les quadernes –les costelles de la barca– es clavaven a la quilla amb uns

perns galvanitzats; cadascuna de les costelles tenia el seu lloc determinat. Seguidament calia anivellar el casc per poder posar la cinta, com s'anomena la taula de la part superior de la barca, i s'iniciava l'acabament de la part alta de la nau. Acabada aquesta, es desclavava de l'estopa i es decantava per poder posar-hi les fustes de sota i les dues escues –peces laterals que sostenen la barca quan és a terra ferma. La quilla es feia d'alzina, una fusta resistent que suportava la fricció a l'hora de varar la barca i de treure-la de mar. Per tapar-ne el buc, s'utilitzava el pi i el flandes, que feien més lleugera l'embarcació. Després calia calafatar-ne el casc, operació que consisteix a posar una mena de corda feta d'estopa entre els taulons perquè quedin totalment estancs a l'aigua. Finalment es posava massilla a les esquerdes i es pintava amb pintures especials fins que la barca quedava llesta per anar a mar. Tota la fusta per fer les barques, que es comprava a Girona, es treballava amb eines com ara l'aixa, el ribot, la garlopa, el garlopí, les barrines de ferro i la serra.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 71.

| Col·lecció família Teixidor Miró (AMT)

Rentar i estendre

Moltes dones consideraven que sa Riera era el lloc més adequat per rentar la roba, perquè l'aigua corria i les peces s'esbandien millor.

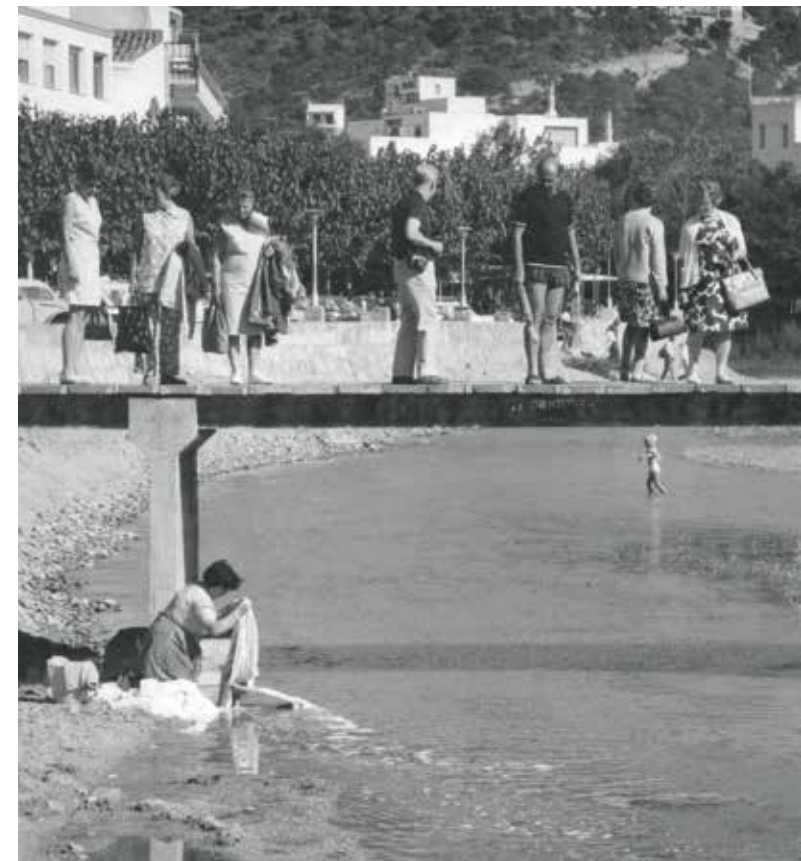
[...]

L'estona de rentar era també un moment de trobada amb les veïnes que s'aprofitava per transmetre, les unes a les altres, els esdeveniments de la vila.

Cadascuna tenia la seva banca, que encarregaven als fusters del poble, tot i que algunes es deixaven les banques entre elles. De banques n'hi havia tant de baixes com d'altres.

Les altes eren una mena de taula inclinada sobre la qual es rentava la roba, i les baixes eren similars a calaixos però oberts per una banda, al damunt dels quals s'agenollaven, sobre un coixí fet de roba vella per no fer-se mal als genolls, i hi rentaven.

A la vila, la majoria de dones rentaven amb banques altes, perquè així evitaven agenollar-se i agafar humitat; a més podien endinsar-se més a sa Riera si hi baixava poca aigua.

| Foto Manel Fàbregas Pereferer (AMT)

Algunes dones, però, en tallaven les potes per evitar el moviment d'aixecar-se i ajupir-se i mullar-se els peus. A banda de la banca, calia dur, el picador, la bujola –una palangana de ferro o de fang esmaltada

| Rentant a sa Riera als anys trenta. Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Col·lecció Lola Coris Mestres (AMT)

i sovint amb l'interior decorat, on posaven la roba en lleixiu per desinfectar-la-, i una galleda de llautó. També calia dur un raspall, la pastilla de sabó –normalment Lagarto– i l'ampolla d'un litre de lleixiu, productes que es compraven a les botigues de comestibles. Normalment es duia tot sobre la banca, i aquesta damunt del cap; també hi havia, però, qui aprofitava el remolc de ferro que feien servir a les cases dels pescadors per transportar el peix.

Per no mullar-se ni embrutar-se excessivament, es posaven un davantal, que de vegades era una camisa d'home lligada a la cintura abans de rentar-la, tot i que també se'l podien fer elles mateixes amb talls de roba vella; a més a més duïen botes altes quan corria molta aigua. Les dones s'instal·laven, normalment, a la banda de sa Riera més allunyada de mar.

La roba primer s'ensabonava i es deixava estovar en remull amb el lleixiu. De vegades es deixava sobre la sorra de la platja o dins la bujola. Llavors les rentadores se n'anaven i deixaven que les peces s'anessin netejant i emblanquint amb el sol. Després de mitja hora o d'una de sencera tornaven, ho netejaven tot, ho esbandien i ho deixaven assecar a l'altra banda de sa Riera, damunt de la sorra subjectant les peces amb pedres perquè el vent no se les endugués, o bé les estenien damunt dels alocs que llavors poblaven els voltants de sa Riera.

Fins a la dècada dels seixanta, moltes dones encara rentaven a sa Riera. Després, i a poc a poc, es varen començar a introduir les màquines de rentar.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 203-207.

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

| Vegeu els murs de protecció a tocar les cases del tram comprès entre el carrer des Pont Vell i ses Peixateries. Col·lecció família Aromir Masaguer (AMT)

| El blanc de la roba assecant-se al sol i el marró de les xarxes, contrasta amb el color de la sorra de la platja. Col·lecció família Teixidor Miró (AMT)

Espai cultural

Religiositat popular

Lleure i sociabilitat

Joc

Bany, estiueig i turisme

Art i literatura

Música i espectacles

| Col·lecció Grup Cultural Tossenc (AMT)

Religiositat popular

No em digueu, si us plau, no em digueu, que aquesta professó no sigui de *vrítat*, no em digueu, amics, que aquesta professó no sigui autèntica. *Me* serà molt difícil a mi, en aquest moment, *poguer* fer *compendre* que de la mà de l'acte religiós, hi va també es *nostro* patrimoni.

I a la vida tot va canviant, però a mida que hi ha *aquets* canvis, s'escriu també la història. *Me* faria una gran pena que més endavant, la història digués que en un moment donat vàrem perdre part d'aquesta identitat, havent-hi participat *nosatros matexos*.

[...]

Prò, prò, i ara us vaig a donar el missatge, tots, absolutament tots, haurem fracassat com a poble, si no recollim ara que hi som a temps, i encara que costi, allò que *mos* han *dexat* es *nostros* avantpassats.

Bonaventura ANSÓN PÉREZ (2005), «Pregó Festa Major de Sant Pere 1998», dins *Pregons de Festa Major*, Tossa, Ajuntament de Tossa de Mar, p. 36.

| Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Arxiu revista *Canigó* (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Processó de Sant Pere de 1921. Fons Josep Soler de Morell Ysamat (AMT)

| Processó de Sant Pere de 1921. Fons Josep Soler de Morell Ysamat (AMT)

| Antic tabernacle de Sant Pere. Col·lecció família Aromir Masaguer (AMT)

| Col·lecció Josep Casadesús Garriga (AMT)

| Joves que havien fet la mili a Marina, en llicenciar-se, eren els encarregats de portar el tabernacle amb la imatge de Sant Pere fins a es Racó. Col·lecció Lluís Roura Font (AMT)

| Col·lecció Margarita Trebejo Torrent (AMT)

Lleure i sociabilitat

A la cantonada del *muro* hi ha la conversa. Parlen, com sempre, dels temps passats. Pescadors amb perfil de medalla, gent calmuda, pastada amb aquest paisatge des de fa mil anys. Al seu costat, nosaltres semblem gent nova, tendra, acabada de fer. Ells tenen la malícia i l'aplom de les civilitzacions que duen a la sang. El nostre bronze és a flor de pell, de balneari. El d'ells ve dels grecs i els romans.

Parlen de quan els de Tossa anaven a les Índies amb les corbetes de grans veles inflades. De quan van construir *La Camil·la* per anar a Amèrica a mercader. Del capità Mestres, del pilot Jaume Escat. Nou mesos, hi posaven entre anar i tornar. Els tossencs d'aleshores només coneixien Tossa i Amèrica. Què en resta d'aquella època? Algunes *americanes* que els pescadors s'acompanyen amb la guitarra, i, en alguns horts, un arbre de *jijoas*, aquest fruit d'una dolçor exòtica, que la gent d'avui ja gairebé no vol menjar.

Després surt la barca grossa d'en Quimus, que havia estat d'en Santomaro. Aquesta barca anava a Barcelona a dur carbó i feixines, i un vailet, que era

manc, des del castell que hi havia on ara hi ha el far, sotjava la tornada per avisar.

– En Santomaro entra! En Santomaro entra! – cridava, així que la veia arribar.

Però ningú no es movia fins que sentien el crit triomfal:

– En Santomaro ha entrat!

Aleshores la gent sortia a la platja per veure com la barca doblava el Cap i es dirigia al Racó per atracar i descarregar.

– Encara recordo la cançó, diu un pescador vell:

*Amb ventet fresc de garbí
surt del port de Barcelona
un barquet de poca lona
sempre carregat de vi.*

Parlen també d'en Tal·liro, el primer que, amb el suro que escopia el mar, va fer taps. I dels vells tapers de Tossa. I de quan venien els barcos d'Andalu-

| Un moment de repòs. Jaume Roura Gelpí, Justa Gelpí Hortas i Joan Roura Gelpí. Col·lecció Lluís Roura Font (AMT)

sia, carregats de suro que les dones transportaven, a cinc cèntims el fardell, des del vaixell a l'obrador. I d'aquells bussos grecs que corrien la costa cercant el coral rosat. I de les pesqueres. D'aquelles sortides a l'alba, en colles de deu homes, amb les barques de quaranta-dos pams; de l'emoció en veure, de cop i volta, la gran salivera que fa la mar; de les cenyides;

d'aquelles tornades fabuloses amb les barques curulles com planxes, de tant de peix pescat...

Entreu a la platja. I quan heu tramuntat la lleugera pujada que fa la sorra, us detura l'espectacle de l'esplendor del mar. Immòbil en tota la seva extensió, aquest cel líquid encarat amb l'altre fa, de tant en tant, un ample respir molt suau. Són dos blaus intensos, dues profunditats transparents que semblen contemplar-se i enviar-se missatges misteriosos a través del vol blanc de les gavines que, adés planen alaesteses per l'atzur, adés decanten i baixen ràpides fins a ajocar-se a l'aigua. Tot és tan lluminós, tan pur, tan directe –la muntanya dintre el mar, l'Illa– i hi ha un silenci còsmic tan absolut, que us sembla que sigueu al matí del començament del món i que aquesta brisa que us arriba sigui l'alè fresc de Déu.

Joan ALAVEDRA SEGURAÑAS (1954), *Tossa*, Barcelona, Editorial Orbis, p. 16-18.

| Col·lecció Maria Pujol Delgado (AMT)

| Lluita lliure. Col·lecció Margarita Casaellas Gandol (AMT)

| Col·lecció Jaume Ruaix Boada (AMT)

El muro

Els pescadors tenien ja el costum de reunir-se allà, en el petit i insegur Muro, on aprofitaven per preparar i organitzar les sortides de l'endemà. En els anys seixanta, quan es va construir un mur de pedra gran i fort, aquest va continuar sent un dels llocs d'encontre predilecte per a molts veïns i sobretot per a molts antics pescadors i remendadores als quals, encara avui, tenen el saludable costum d'anar a es Muro a prendre el sol i fer petar la xerrada.

Eva PINYOL LLÉSER (2007), *L'Abans. Tossa de Mar. Recull gràfic 1870-1965*, El Papiol, Editorial Efadós, p. 329.

| Col·lecció Jaume Veciana March (AMT)

Joc

Em venen a la memòria diversos jocs de quan érem menuts. [...] Es jugava molt a *baletes*, que ara molts en diuen *caniques*. El preu de quatre *baletes* era de deu cèntims de pesseta si jugaves, però si anaves a la botiga tres també et costaven deu cèntims. Mentre es jugava, de vegades, per posar nerviós al contrincant se li cantava molt ràpid a cau d'orella: Guanya escarola / perd julivert / que la mare m'ho ha dit / que perdessis de seguit. A *baletes* s'hi jugava de manera similar al joc dels *retratos* que ja he comentat. [...] Parlant de jocs al carrer, també recordo [...] que quan venia bé, jugàvem a un joc que en dèiem «juguem a gep». Sempre solíem ser els mateixos quatre o cinc, sis, set o vuit, i fèiem servir una pilota de tennis. La tiràvem enlaire, i el que l'agafava s'espavilava a tirar-la tan forta com podia al company que tenia al costat o més a prop.

Calia esquivar la pilota ajupint-se o sinó et donava al cap, esquena o cul. El que agafava la pilota, la llançava contra el que tenia més a prop, i llavors era aquest el que l'havia de llançar novament. Era un joc en el que havies d'anar molt ràpid i córrer bastant, però molt divertit i alegre. I també hi havia d'altres jocs que ara no em venen a la memòria.

A la primavera i a l'estiu es passaven moltes hores a *marc* i a sa platja, i quan venia bé anàvem a fer *pa-llerides*, musclos i cargols de mar. Te'ls emportaves a casa i mira! ja hi havia berenar de caprici.

Jaume RUAIX BOADA (2014), *Tossa, el cor de la Costa Brava. Records d'un traginer, per memòria dels qui estimen Tossa* [autoedició], p. 25-26.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Agustina Canadell Cruañas, Maria March Vidal i Assumpció Soms Maymí. Col·lecció família Canadell Colomer (AMT)

| Col·lecció Tomàs Solà Lleonart (AMT)

| Col·lecció Joan Martín Solà (AMT)

| Foto Josep Escayola Font. Col·lecció Napoleó Colomer Campi (AMT)

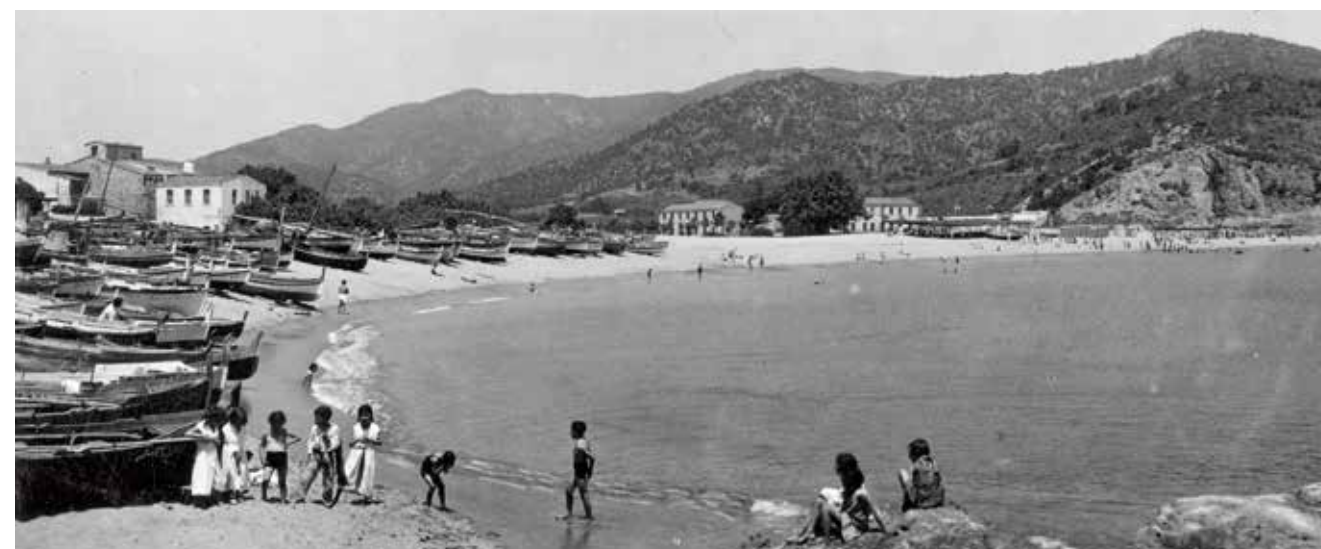
| Foto Manel Fàbregas Pereferer (AMT)

| Col·lecció Pere Comas Nadal (AMT)

| Ramon Solà Domínguez amb els seus fills Pere, Antoni i Tomàs Solà Lleonart. Col·lecció Tomàs Solà Lleonart (AMT)

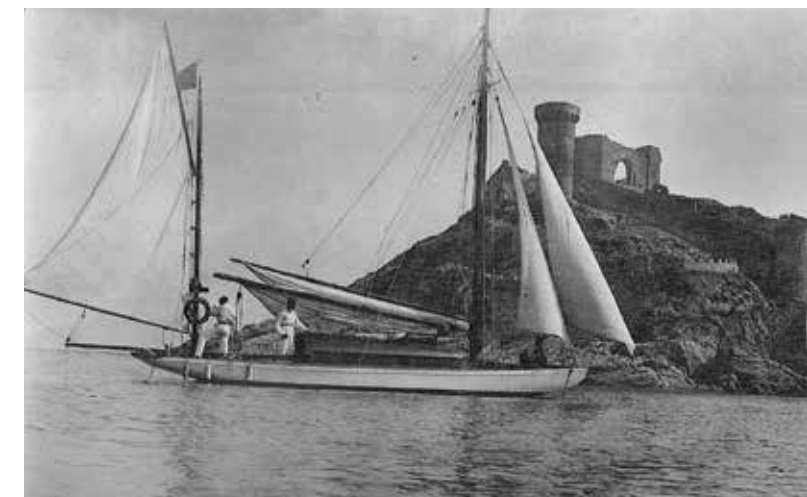
| Col·lecció família Teixidor Miró (AMT)

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| La barca Cala Giverola feia excursions a les coves de darrera ses Illetes. Col·lecció família Bragulat Balmaña (AMT)

| Balandre de la família Cabarrocas el 1919. Foto Lluís Canals Arribas. Col·lecció germanes Canals Borrell (AMT)

1935, anys d'una aflluència massiva –per l'època– d'estiuejants i turistes, l'Ajuntament va dictar uns bans que a més de ser publicats en els llocs habituals van ser distribuïts a les fondes i els hotels «fent avinent als banyistes l'obligació que tenen de no donar espectacles que puguin ofendre a la moral i el respecte comú» o «a fi d'evitar espectacles incompatibles amb la moral i l'educació ciutadana, fàcilment

produïbles». Malauradament són bans que no ens han arribat, però que de ben segur ens reflectirien el pensament de la societat d'aquella època.

David MORÉ AGUIRRE (2002), «Aquells feliços estius. El turisme a Tossa al primer terç del s. XX», *Programa de Festa Major de Sant Pere 2002*, Tossa, Ajuntament de Tossa de Mar, p. 5.

Bany, estiueig i turisme

Les referències documentades més antigues sobre turisme a Tossa ens reulen a 1892. En un ple de l'Ajuntament de 7 de juliol de 1892 es va acordar «prohibir se bañe ninguna persona desde el punto denominado el Recó hasta la Carbonera, pudiendo efectuarlo en los demás puntos, las señoras de las 6 de la mañana hasta las 9 y de las 3 a las 6 de la tarde, y los hombres las horas restantes». La presa d'aquest acord, més enllà del significatiu que ens resulta avui la separació del bany per sexes fruit de la mentalitat d'aquella època, evidencia la proliferació de la pràctica dels banys que estava entrant en competència amb l'activitat pesquera per raó de l'ús o gaudi d'un mateix espai. Aquesta mateixa prohibició la tornem a trobar reflectida en el ple del 16 de juliol de 1895. De ben segur que el pes dels ingressos que el turisme va anar reportant any rere any a la població van acabar convencent del contrasentit d'aquesta prohibició, que a principis del s. XX sem-

bla que ja no hauria estat vigent. Malgrat tot, i sempre amb relació a la mentalitat de l'època, la qüestió de la moralitat vinculada als banys resulta un tema recurrent. El 6 de juny de 1934 i el 23 de maig de

| Miquel Bragulat Gotarra portant a barquejar els turistes. Col·lecció família Bragulat Balmaña (AMT)

| Platja plena de gom a gom als anys seixanta. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| (AMT)

| Col·lecció família Bragulat Balmaña (AMT)

| Col·lecció Joan Fàbregas Raig (AMT)

| Gandules i para-sols van anar guanyant terreny als tradicionals ormeigs de pesca. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Art i literatura

Varias veces nos hemos referido a las murallas de esta hermosa ciudad. Con mucha frecuencia las hemos corrido y saboreado. No es un término inexacto. Las piedras saben. Cualquiera lo puede apreciar.

| Fernando Garrido Pallardó, crític literari. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors, Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Hay en ellas una presencia de esfuerzo, pero también un sudor cristalizado que no puede ignorarse, como no podemos ignorar que mañana, si algo queda de lo que nosotros hacemos, tendrá que verse en ello la ilusión y entrega al trabajo. Estas torres ya no protegen. No resultan necesarias. Nadie amenaza a ninguno ni existe ya el temor de la algarada y los toques de rebato. Desprovistas de razón de ser, hoy la tienen en su única presencia, en este lugar que ocupan, en este ser objetos palpables y visibles y sujetos para el literato o el pintor, pero ello es incompleto, porque sería muy poco. No es este su sabor, ni su gusto. Hay algo más.

Existen las sugerencias que no se aparecen así como así ni son tan fáciles. Al contrario. Es lo que los literatos llaman «inspirarse». La busca angustiada de una vía para el pensamiento y para la necesidad de escribir y de decir las cosas, porque sin ello no hay estilo ni puede haberlo. Se requiere amar. Estar enamorado de lo que se dice para poderlo decir y para afrontar con alegría el trabajo de escoger entre tanta palabra como nos ofrece el diccionario y

tanta forma en la frase como nos ofrece la sintaxis. Este es el sabor de la muralla. Vida. Acumulación de existencias las unas sobre las otras y posibilidad de no mentir, porque en su recinto respiraron hombres y mujeres con sueños distintos a los de ahora y también coincidencias con el resto de sucesivas generaciones. Hay donde escoger. Amor, ambiciones y sueños. También realidades, fracasos, consecuciones y logros. Días y más días acumulados, como en todos los sitios, claro es, pero aquí más presentes, porque el sitio en que se vivieron sigue perenne, sin añadidos o transformaciones sucesivas que disuelvan la obra en el pasar. Tossa está parada en mucha parte y este es su sabor. El del tiempo concreto en una fecha sin huida posible, como esos viejos retratos siempre iguales a sí mismos, sin miedo de la vida que aniquila y destruye.

Fernando GARRIDO PALLARDÓ (1965), *Tossa y el tiempo. Vehículos de poesía, Turissa*, núm. 6 (novembre 1965), p. 5.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Un domingo pictórico

El ambiente dominguero respiraba aire pictórico.

Esparcidos por calles, playas y rincones, veíanse los concursantes, delante de sus caballetes, que con atino y rapidez, unos más que otros, naturalmente, iban plasmando en sus telas o dibujos, las bellezas del paisaje.

Una vez más Tossa ha rendido homenaje al arte de la pintura y, una vez más también, ha hecho honor a su bien ganada fama de pueblo artístico.

Voy andando por debajo de las murallas, por «Vila Vella» y el Codolar. Una fina lluvia cae de las bajas nubes. El color ocre de la Illa y de las rocas ha perdido su fuerza. Todo parece envuelto en un tono grisáceo. El tiempo se muestra inestable, más bien lluvioso, pero el entusiasmo de los concursantes no se amilana. Han tomado ya sus posiciones y las primeras pinceladas pasan de la paleta a la tela o al papel.

| Suzanne Crews de San Rafael (Califòrnia), primer premi d'altres procediments (dibuix) en ple treball a es Racó, sota l'atenta mirada d'una jove parella de turistes. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors, Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Els acadèmics Frederic Marès i Juan Antonio Morales, membres del jurat del Concurs de Pintura Ràpida de 1966, contemplant l'obra de Josep Martínez Lozano, pintor egarenc establert a Llançà, guanyador del premi especial del Ministeri de la Governació. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors, Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Se vive en una ferviente atmósfera artística. Parece como si la brisa del mar hubiese cambiado su olor salinoso por el de la pintura al óleo. En suma, un ambiente interesante y atractivo. Por lo menos a mí me encanta.

Recorriendo la playa me encuentro con dos viejos amigos. Suzanne e Ignacio. De California ella y de Burgos él. Los dos artistas pintores. Pero con más horas de «vuelo» como suele decirse él que ella.

Se acerca ya el mediodía y como tienen prisa, cada uno va por su camino.

– Susi, le dice Ignacio, a ver como van tus zurdazos.

Y es que ella escribe y dibuja con la mano izquierda.

Horas después veríamos como Suzanne se llevaba un primer premio y él vendería a buen precio su pintura.

[...]

Al anochecer vuelvo a encontrarme con mis amigos en el Salón donde se dan a conocer los premios otorgados por el jurado.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Una vez conocido el fallo, salimos a airearnos y nos sentamos en un bar. Enfrente, junto a la muralla, unos grupos de concursantes comentan los pormenores de la jornada.

Calmada un poco más la emoción que sentía Susi, por el premio concedido, le digo:

– Bueno mujer, dí algo. ¿Qué te ha parecido todo ello?

– ¡Oh, sí! Pues, que a parte del premio, que recordaré con mucho cariño, he quedado admirada de este bello pueblo que es Tossa, y del acierto con que fomenta estas manifestaciones de arte. Estoy contenta. Muy contenta. Dentro de poco saldré para California a ver a mi familia. Luego regresaré a España, donde hace dos años que resido y espero tener ocasión de venir el próximo verano.

Me fijé en ella y sus azules ojos, aún estaban humedecidos.

– Y tú, Ignacio...

– No veas. Fenómeno. Venimos aquí a pasar unos días y ahora nos encontramos con esta grata sorpresa.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Desde luego, sus buenas y verdes razones tienen para ello.

Pasados unos días, nos despedimos de la californiana y del burgalés. Dos trotamundos bohemios, que en su equipo de viaje solo encontraréis carpetas con dibujos, telas, tubos de pintura y pinceles.

Volveremos a este encantador rincón, nos dicen, mientras se alejan con la alegría reflejada en su cara.

Que duda cabe. Y es que amigos, Tossa con premio o sin premio, atrae mucho.

José FIGUERAS (1966), «Un domingo pictórico», *Turissa*, núm. 16 (setembre 1966), p. 2.

| Mn. Josep Soler de Morell pintant a es Racó el 1934. Fons Josep Soler de Morell Ysamat (AMT)

| El crític d'art Joan Cortés Vidal. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| L'escultor Frederic Marès Deulovol va presidir el jurat del concurs en diverses edicions. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors, Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

El acto social celebrado para el reparto de premios, tuvo lugar a las ocho de la noche en los salones del Capri y estuvo animadísimo. Comenzó dicho acto con unas palabras de nuestro alcalde, don Pe-

| (AMT)

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

dro Ansón, quien manifestó su contento por el feliz resultado del Concurso y agradeció a todos la valiosa colaboración prestada, por lo que la villa de Tossa se mostraba satisfecha y estimulada al disfrutar de tan noble concurrencia. Después intervino el crítico Rafael Santos Torroella, glosando cuánto representaba para nuestra inquietud cultural la celebración del concurso y se refirió especialmente a la gran labor desplegada por nuestros artistas [...] Elogió finalmente a quienes hacen posible este singular concurso, que ha sido el primero de los muchos que ya existen establecidos y felicitó a los artistas premiados por su rápida y bien lograda producción.

«Más ecos del gran acontecimiento pictórico», *Turissa*, núm. 16 (setembre 1966), p. 2.

| Tot l'entorn des Racó ha estat objecte d'atractiu pictòric. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

Música i espectacles

El 20 i el 27 de juny de 1991 es Racó va ser l'escenari triat per a una singular coproducció entre la RAI italiana i RTVE. Fou la primera col·laboració dels dos ens públics en l'àmbit de l'entreteniment, utilitzant innovadora tecnologia via satèl·lit, i va suposar un gran desplegament tècnic i humà, que va comptar amb el suport de diverses institucions. L'espectacle de varietats *Cuando calienta el sol* pretenia que Itàlia i Espanya es fessin un homenatge mutu, a través de la successió de moments televisius originals i sorprenents: hi va haver desfilades de moda, balls, cançons, humor i màgia. El programa a Tossa va ser presentat per la periodista i actriu molt popular a l'època Miriam Díaz Aroca i el showman italià Gigi Sabani; mentre que a Itàlia, l'indret escollit va ser el castell de Saint Vincent, a la vall d'Aosta, i els presentadors van ser la popular artista Raffaella Carrà i el periodista català Ricard Fernández Déu. Inicialment, a banda de la pròpia Carrà, els presentadors havien de ser el cantautor italià Toto Cutugno i els artistes espanyols Ana Belén i Javier Gurruchaga. A Tossa van actuar figures tant destacades com la soprano Montserrat Caballé, els cantants melòdics Sergio Dalma i Paloma San Basilio, la cantant i actriu Ana Belén, el trio humorístic El Tricicle, el cantautor i músic Claudio Baglioni, o la mítica parella italiana Albano i Romina Power. En un context d'escassa oferta televisiva que contrasta amb la situació actual, a Espanya el programa va tenir una audiència d'uns deu milions d'espectadors, i a Itàlia d'uns quinze milions, la qual cosa va suposar una excepcional campanya

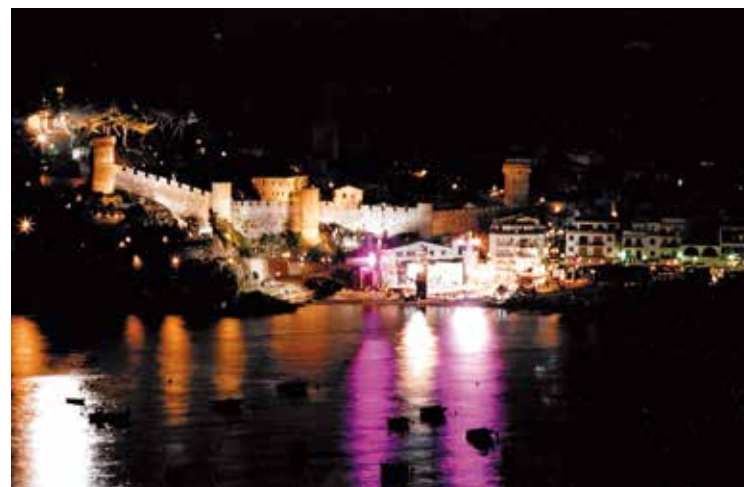

El consistori tossenc va costejar l'estada dels famosos que van assistir al festival. A la imatge l'alcaldeessa Pilar Mundet amb la periodista Julia Otero i els cantants Victor Manuel i Ana Belén. Foto Jordi Ferré Gicquel (AMT)

Retransmissió de Cuando calienta el sol. Foto Jordi Ferré Gicquel (AMT)

de promoció turística. Concebut inicialment per repetir-se de forma successiva els anys següents, els elevats costos de producció van desestimar-ne la reedició, restant com una experiència única.

Cuando calienta el sol. Foto Jordi Ferré Gicquel (AMT)

Es Racó

Les darreres dècades, es Racó ha estat un escenari privilegiat per a la celebració de diversos esdeveniments musicals, cinematogràfics i vinculats al món de l'espectacle.

Cartells: Col·lecció AMT

Festival de Rumba Catalana 2016. Foto Servei de Premsa Ajuntament de Tossa de Mar (AMT)

Carnaval d'Estiu-Sambòdrom 2018. Foto Servei de Premsa Ajuntament de Tossa de Mar (AMT)

| Rodatge a es Racó. Col·lecció Manel Mir Tomàs (AMT)

| James Mason i Ava Gardner a es Racó durant el rodatge de Pandora y el Holandés Errante el 1950. Fotos Manel Fàbregas Pereferer. Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalíó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

| Carmen Sevilla va rodar a Tossa la pel·lícula Aventura para dos (A spanish affair) el 1957. Col·lecció família Ribas Tort (AMT)

| Primera activitat dels 70 anys del rodatge de Pandora. 27 de juliol de 2021. Foto Servei de Premsa Ajuntament de Tossa de Mar (AMT)

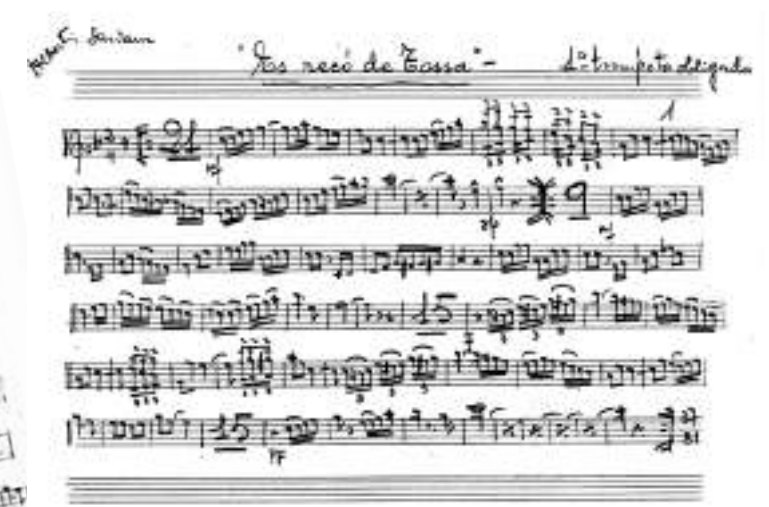

La sardana

Ben aviat, Josep Maymí destacà com un excel·lent instrumentista de trompeta [...] el 1949 Josep Albertí li va dedicar la sardana «Es Racó de Tossa», peça obligada de trompeta on Maymí demostrava les seves grans facultats tècniques i la seva gran sonoritat.

Francesc FONALLEDAS CAPDEVILA (1990), «La sardana a Tossa», *Turissa*, núm. 1 (abril 1990), p. 18.

| Particel·les originals de la sardana de Josep Albertí Busquets (Blanes, 1919-Girona, 1996), director de l'orquestra La Selvatana (1947-1964). Col·lecció Francesc Fonalledas Capdevila.

Retroba't amb Tossa

L'estiu de 2020 (any Covid) el model i actor tossenc Andrés Velencoso Segura va dirigir i protagonitzar una producció audiovisual per promocionar la vila. La peça de temàtica turística es distribuï per xarxes

socials i webs, i s'englobà en la campanya «Retroba't amb Tossa», adreçada a un públic de proximitat, atesa la delicada situació del moment.

| Foto Servei de Premsa Ajuntament de Tossa de Mar (AMT)

Singularitats

Hidroavió i Ballenato
Cas Cremat
Promoció turística
La festa des peix en terra

| Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

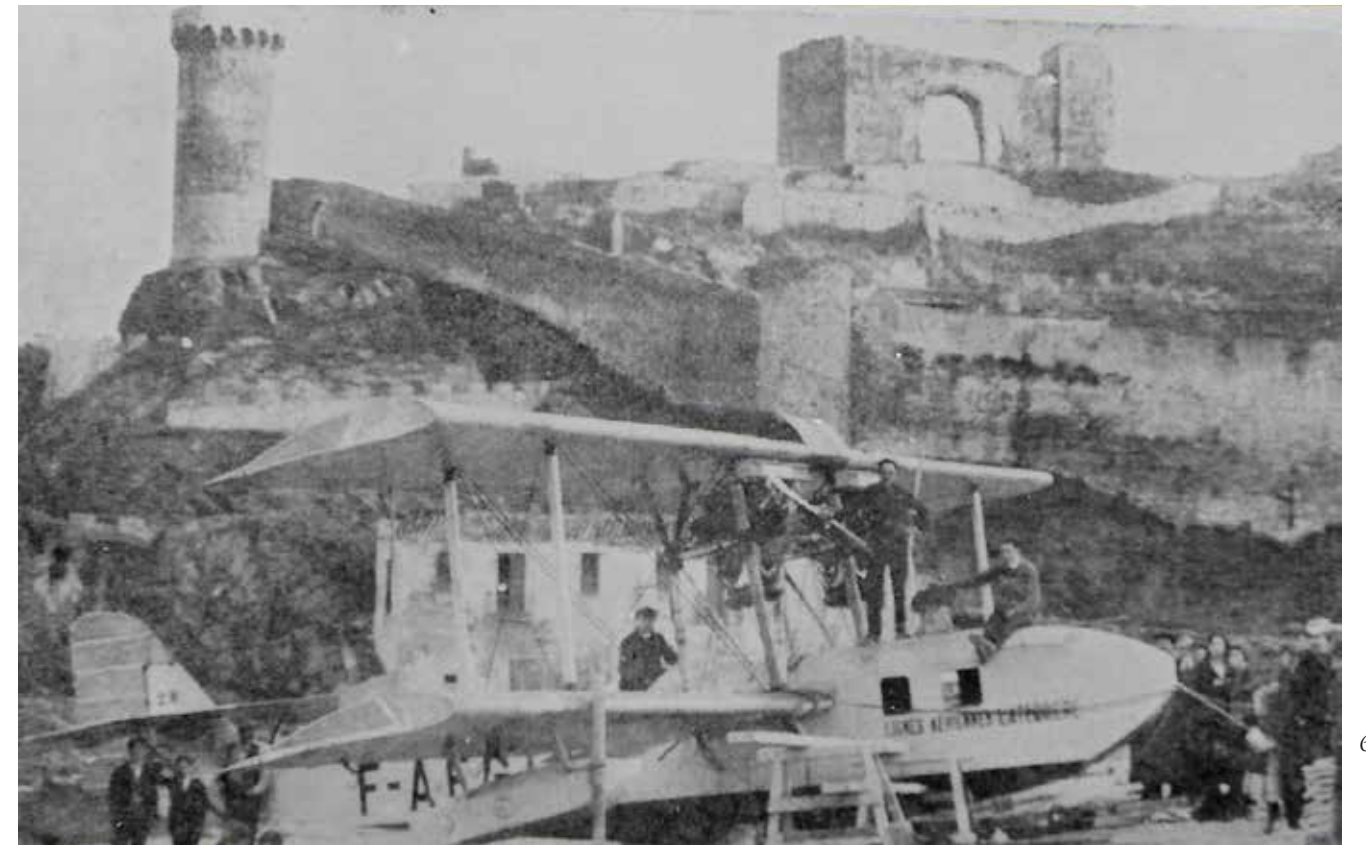
Hidroavió i Ballenato

Dos simpáticas efemérides playeras

La antañona razón social «Lignes Aeriennes Latecoère», fue una de las primeras empresas que se dedicó al transporte de pasajeros, en una época en la que, aún, la aviación constituía un temerario sistema de enlace entre diversos países de la tierra. No obstante, aquellas balbucientes prestaciones representaron el preludio de grandes «trusts», como en el caso concreto de la citada Compañía, auténtica precursora de la contemporánea y famosa «Air France», red aérea mundial, cuyos servicios postales y de viajeros se remifican a todos los continentes.

Uno de los aeroplanos de la flota «Latecoère –en 1923–, hidroavión habilitado por las factorías «Savoya-Marchetti», en pleno vuelo, acusó un fallo y el piloto, que remontaba la costa gerundense, pudo aterrizar, diestramente, frente a Tossa, lo que efectuó de manera serena y plácida, sin contratiempos, y de forma apenas perceptible para el pasaje, deslizándose suavemente sobre la mar rizada, en gracia a la estabilidad de flotación que ofrecían sus patines, quedando la aeronave depositada –con una gran escolta de atónitos curiosos–, en la arena, y, así, en tierra firme, se pudo atender la avería por mecánicos especializados.

| Col·lecció Jaume Moré Alcalde

| Col·lecció Jaume Veciana March (AMT)

Resultó cosa imprevista la contemplación del hidroplano al socaire del «Promontorium Lunarium», el accidente orográfico más peculiar de Tossa, así nombrado por Rufo Festo Avieno –intrépido navegante y geógrafo, nacido en Volsio (Etruria), en el siglo IV de la Cristiandad–, en su poema latino «Orae Maritimae».

El «Promontorium Lunarium» de la antigüedad, es, justamente el «Cap d'Or» de nuestros días, por hallarse cubierto de retama, planta que, en plena florescencia, desde el mar adentro, produce el efecto de cubrir de oro la clásica prominencia que preside el fabuloso conjunto amurallado de Vila-Vella.

| Arxiu revista Canigó (Turissa)-Fons Xavier Dalfó Hors. Arxiu de la Memòria Democràtica-Universitat d'Alacant.

El aterrizaje de que hablábamos ocurría en una época de costumbres levíticas, en la que en tan hermosa localidad predominaba el elemento pescador y el corchero, y, solamente era frecuentada por una selecta pero muy reducida colonia estival y el turismo de recepción era cosa tan insospechada como utópica, por faltarle, aún, a Tossa, las avalanchas procedentes de todos los confines, en dosis masivas, que, cumplidamente, le han prodigado el espaldarazo de pequeña ciudad residencial y cosmopolita, otorgándole, por ende, la gran celebridad universal que viene gozando la Villa.

Aquella beatífica y patriarcal «dolce far niente» quedó muy gratamente turbada por la insólita sorpresa del aeroplano –uno de los primeros que se posaron en territorio costabraveño–, lo que fue divulgado por la prensa nacional y la del exterior, constituyendo una eficaz atracción de forasteros –en lo futuro, ya que en el despacho telegráfico facilitado por la agencia informativa «Fabra», magistralmente, se pregonó que *el hidroavión permanecía en la playa de Tossa, pin-*

toresco pueblo de monumentalidad medieval y extraordinario encanto y belleza.

Como buen remate y para que ello constituyera noticia completa, simultáneamente, aconteció otro hecho singular en la misma playa: la inesperada y laboriosa pesca de un gran pez, «es ballenato», conforme la «vox populi» informó; opulenta especie que dio motivo a que el arenal estuviera animadísimo, en incesante movimiento, ya que, en un tiempo relativamente breve, se expendió ventajosamente toda la carne del botín mariner.

Ambos acontecimientos promovieron un tal inusitado como gracioso trajín, pacífico revuelo que del vecindario traspasó los linderos locales, ya que de otra cosa no se hablaba en la comarca; tanto es así, que en Lloret de Mar, mis padres me llevaron consigo a la vecina villa, en nuestro entonces flamante seis cilindros «Buick», de construcción canadiense, acompañados del convecino y amigo don José Vilá Prats, rentista, fotógrafo por vocación e instinto, equipado de su «Daguerreotipo», que con el trípode situó en la playa, vestido del largo guardapolvo común a los profesionales, y, encapuchando la «máquina de retratar» y su propia cabeza con un gran paño negro, se dispuso a perpetuar –de manera gráfica–, la presencia del avión de la «Latecoère» en Tossa.

[...]

Joaquim CIURÓ GABARRÓ (1965), «Dos simpáticas efemérides playeras», *Turissa*, núm. 1 (juny 1965), p. 16.

| L'any 1924 un cetaci va encallar a la badia de Tossa. El carrabiner Serapio Gracia Mirasol va rematar es ballenato d'un tret des de sota sa Fisolera. En aquella època fou tot un esdeveniment, tothom es volcà a la platja per contemplar l'espècimen. Col·lecció Manel Fàbregas Pereferer.

Cas Cremat

Aquesta casa construïda a mitjans del s. XIX, que havia estat fàbrica de salaons a la part baixa i taverna i local de cites a la part superior, restava abandonada des dels anys 1920, i als anys 1950 només conservava les parets mestres. La seva propietat era objecte de litigi entre diversos particulars i a la vegada el terreny estava dins la zona marítimo-terrestre.

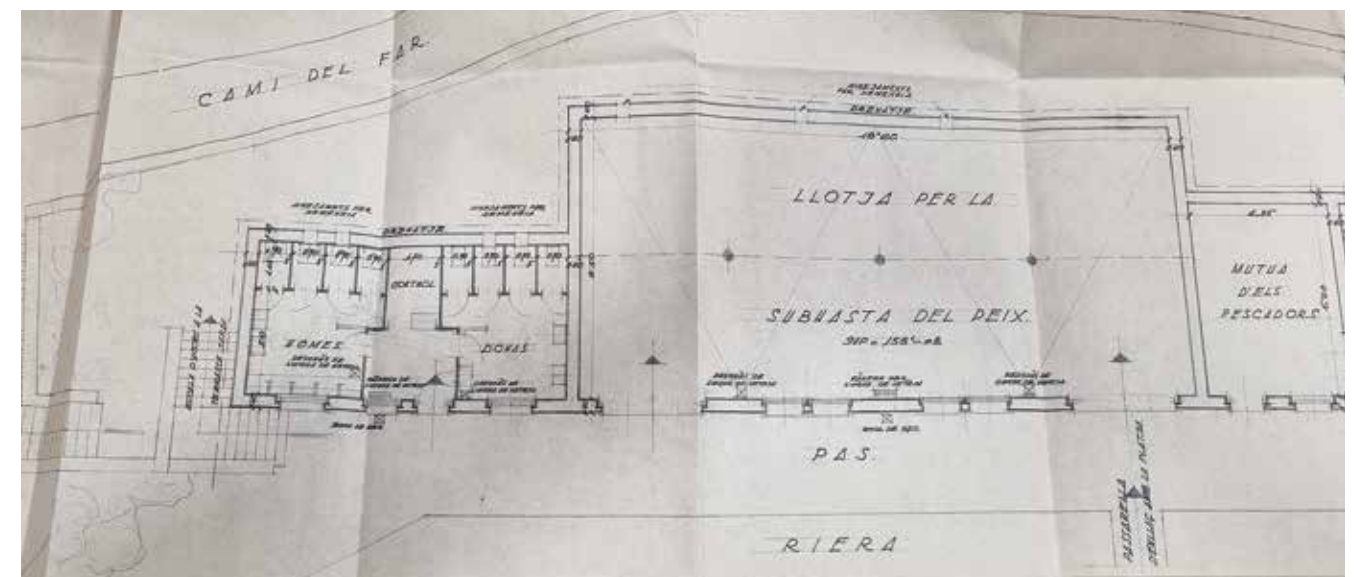
El 1958 Àngel Guerrero Aldea va presentar un avantprojecte del qual desconexem l'autoria per a la rehabilitació d'aquesta casa, manifestant la seva disposició a rebaixar l'alçada del primer pis per tal d'adequar millor la seva silueta al perfil de les muralles situades a la part posterior. La petició va ser rebutjada pel *Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional* en considerar que no s'adequava al conjunt històric i monumental de l'indret. El 1963 Francisco Rosell i Joan Bachs, enfrontats judicialment a l'anterior per la propietat de la finca, van presentar un nou projecte redactat per Francesc Portillo Quintana, arquitecte municipal de Lloret, que suposava l'habilitació de la part inferior de l'immoble com a restaurant i la part superior com a sala d'exposicions. La singularitat de l'entorn aconsellava un altre tipus d'intervenció. Així va ser com el 1964 l'arquitecte municipal, Josep Claret Rubira, va redactar un nou projecte que contemplava la rehabilitació d'aquest espai mitjançant la construcció d'un mur i uns sanitaris públics que respectés el

perfil monumental del lloc. Entretant, l'estat ruïnós de la casa va determinar l'Ajuntament a fer-la enderrocar l'any 1965. Tanmateix, l'espai va quedar sense arranjat durant una vintena d'anys.

| Imatge des Racó amb cas Cremat el 1908. Fixeu-vos amb les lletres «Torrellas, Calatayud y Cía.» de la façana, que corresponien al nom d'una societat dedicada a la pesca de la xàvega que hi tenia la seu. Col·lecció Mercedes Gotarra Blanqué (AMT)

El 1982 l'Ajuntament proposava l'adquisició del terreny per tal de construir-hi unes noves peixateries per a la subhasta i venda del peix. Posteriorment, el ple aprovava la construcció d'uns sanitaris, projecte que es va veure aturat per l'esllavissada de la paret posterior de l'antiga casa que feia de mur de contenció de la carretera del far. Va ser aleshores quan el *Ministerio de Obras Públicas* es va veure obli-

| Planta d'edifici de sanitaris i serveis projectat per Valentí Provençal Herrero el 1982. Sèrie Obres Municipals. Fons AMT

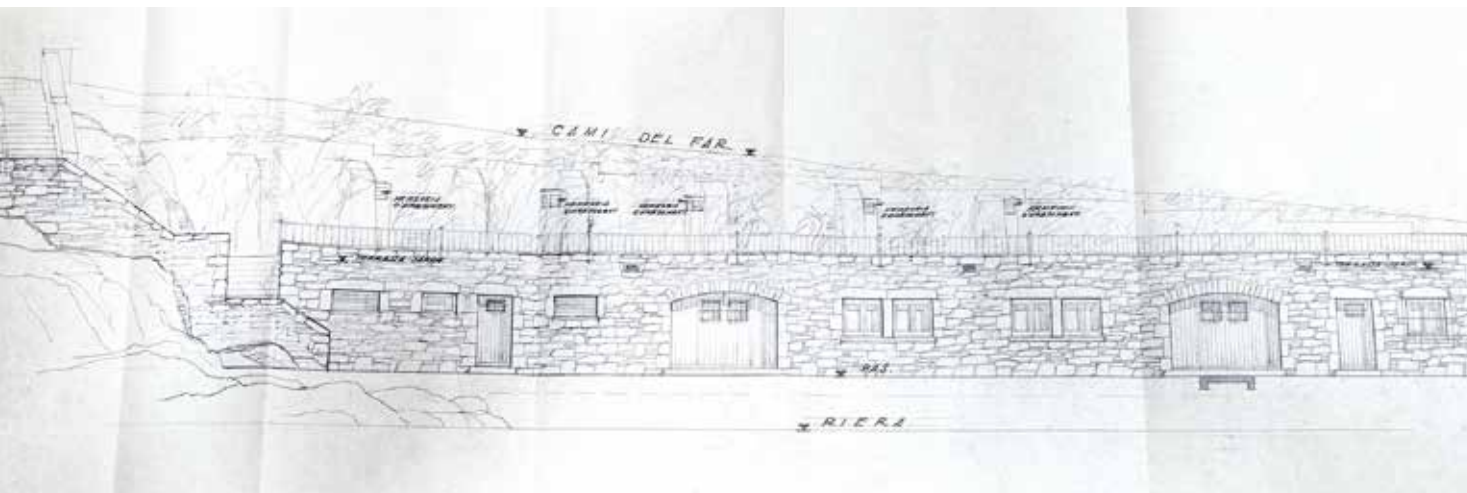
gat a construir un nou mur de contenció, obra que venia a recollir en bona mesura la proposta plantejada per Josep Claret, el projecte del qual es va veure pràcticament acomplert a finals dels anys 1990 amb la construcció d'uns sanitaris encastats al mur.

Avui, l'indret és utilitzat indistintament com aparcament o com a espai de celebració d'actes lúdics i culturals.

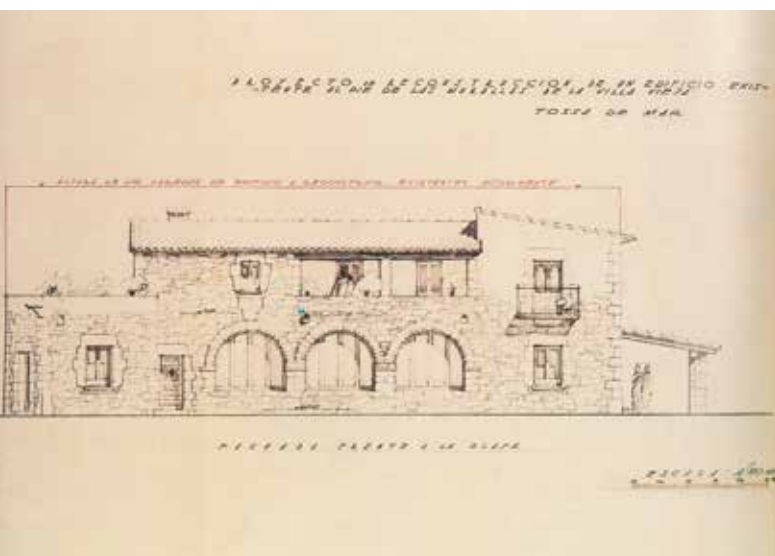
David MORÉ AGUIRRE (2003), «Rehabilitació de cas Cremat»; dins Gemma DOMÈNECH i Rosa Maria GIL, *Miratges. 300 anys de projectes no realitzats a les comarques gironines*, Girona, Diputació de Girona, p. 162-163.

| Col·lecció Joan Fonalledas Capellas (AMT)

| Planta d'edifici de sanitaris i serveis projectat per Valentí Provençal Herrero el 1982. Sèrie Obres Municipals. Fons AMT

| Façana de l'edifici projectat per Josep Claret Rubira per a la rehabilitació de cas Cremat el 1964. Sèrie Obres Municipals. Fons AMT

Dos apunts de notícies aparegudes a la premsa

Nou Café- S'assegura que per la festa major s'inaugurarà un nou Café, en el pis que hi ha sobre el magatzem de peix que l'Eduard Balam té al peu de la carretera del far.

La Costa de Llevant [Canet de Mar], núm. 22 (3 juny 1917), p. 8.

Nou establiment- Per avuy festa de Sant Joan, estava anunciada l'inauguració de la "Cervesaria la Marina" situada com ja diguerem al mateix peu de la carretera del far.

Segons se diu, en aquest establiment per durant les festes de Sant Pere hi haurà atracció de cant. Vinguin atraccions.

La Costa de Llevant [Canet de Mar], núm. 25 (24 juny 1917), p. 7.

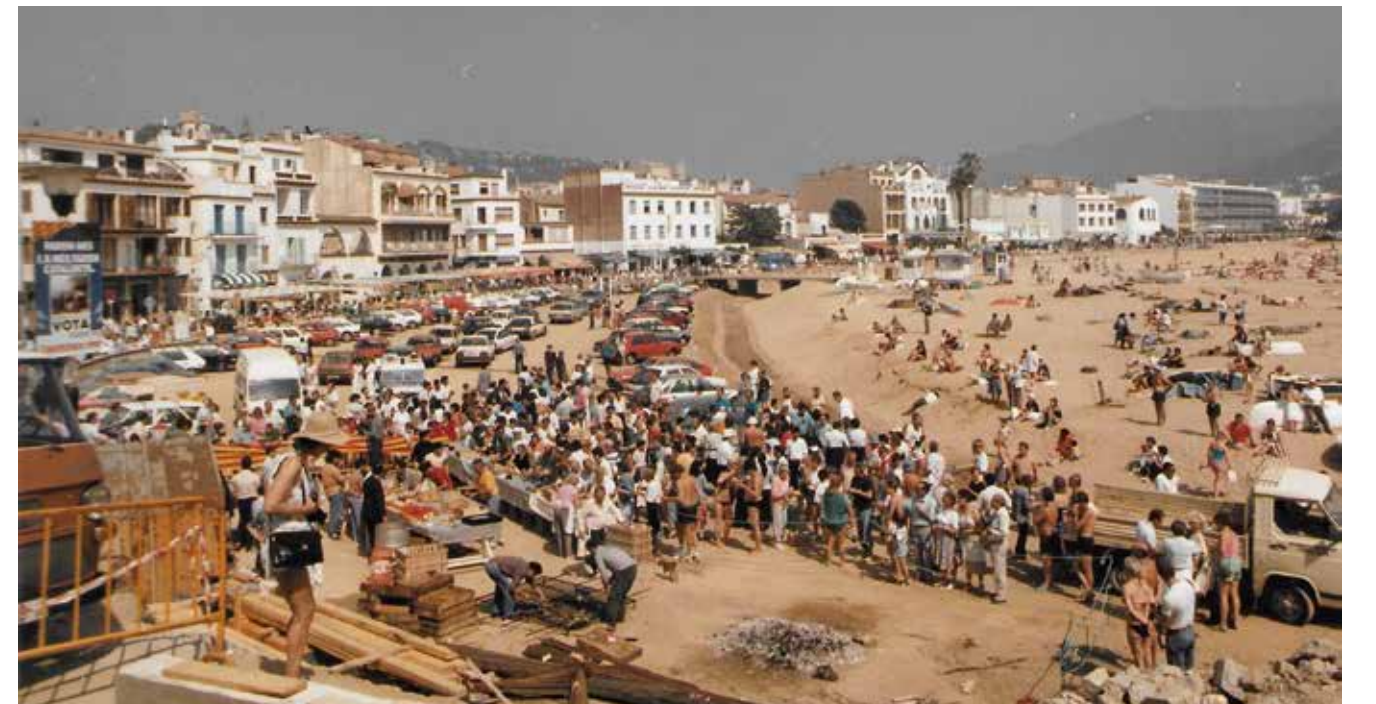
| Una de les primeres sardinades a es Racó. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

Promoció turística

Antonio Lo Vullo recorda la concorreguda sardinada del primer diumenge de juny promoguda inicialment pel CIT (Centre d'Iniciatives i Turisme), que va néixer d'una idea seva comentada amb en Joan Pescador: «Vaig dir-li: prop de Gènova, al poble de Camogli, cada any fan una fritada de pescador, fins i tot tenen una paella molt gran penjada tot l'any. Ens hauríem d'animar

a fer-ho aquí, i en Joan va proposar de fer-ho en graella i amb sardina com a producte local, i així va ser com va començar aquesta tradició».

David MORÉ AGUIRRE (2015), «Un venecià a Tossa», *Gavarres*, núm. 28 (tardor-hivern), p. 67. I dins Antonio LO VULLO (2020), *La mirada d'un venecià a la Tossa de 1960 i 1970*, Tossa, Centre d'Estudis Tossencs, p. 7.

| Sardinada de 1987. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

| Una de les primeres sardinades a es Racó. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

| L'alcalde Telm Zaragoza Raig durant la hissada de la bandera Blava el 1996. Foto Jaume Moré Alcalde (AMT)

| Cartell Fideus a la cassola - Tossa 2014 (AMT)

| Diada del Pescador - Tossa 2018 (AMT)

| Restauradors tossencs presentant la campanya dels Fideus a la cassola - Tossa 2018. Servei de premsa Ajuntament de Tossa de Mar (AMT)

| Presentació de les XI Jornades Gastronòmiques Fideus a la Cassola - Tossa 2021

La festa des peix en terra

El 2011, el 2013 i el 2016 diverses entitats culturals i esportives de la vila, sota l'impuls de Carmelo Sallés Fernández i amb la col·laboració de la Confraria de Pescadors i l'Ajuntament de

Tossa, van organitzar una emotiva festa des peix en terra, que va permetre recuperar per un dia la tradicional subhasta de peix a ses Peixateries.

| Cartells de les tres edicions celebrades de la festa des peix en terra (AMT)

| Maria Rabassa Tort i Assumpció Fabrellas Manzanegue, el 2011. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Montserrat Nadal Soler, el 2011. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Encara bellugaven. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Rafael i Joan Soliguer Taberner. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Antoni Rabassa Tort voltat d'espectadors. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| El Meke, un tradicional tirhandil turc de pesca, de Tomás Collado Galtalver, també va participar a la diada. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Una tonyina pescada sobre una sivira. Foto Eva Mitjà Torrent (AMT)

| Una Tossa que ja és història. Col·lecció Margarita Casellas Gandol (AMT)

| Barques de sardinals que duen el llum per ormejar el peix per a ses teranyines als anys seixanta. Col·lecció família Torrent Fàbregas (AMT)

| Col·lecció Joan Fàbregas Raig (AMT)

| El turisme va anar avançant terreny, fins a guanyar la partida. Col·lecció família Torrent Fàbregas (AMT)

AJUNTAMENT DE TOSSA DE MAR
Regidories de Cultura i Festes
Arxiu Municipal de Tossa

Àrea d'Igualtat
Tossa lliure de sexisme